

בסי"ד

מאמר מערכת

הتورה למה נמשלת?

מצינו שנמשלת התורה הקדושה פעם באש: "כה דברי כאשר נאום ה'", [ראה ברכות כב, א' ותענית ד, א' ווуд']. ופעם במטר ובטל וברוח, בפרק האזינו: "יעירוף כמטר לקחי תצל כטל אמרתי לשערדים כי וכרביבים" כי' וכדפירים רצ'ל אופנים שונים למה פעם במטר ופעם בטולכו'. ופעם נמשלת התורה ללחם ולילין" "לכז לחמו בלחמי ושתו בין מסכתית". ופעם נמשלת למים כמ"ש: "הוי כל צמא לכל מים".

ולכודת משלים אלו סוטרים זה את זה, דاش וממים אויבים הם. ודרכה זו שנמשלת התורה לאש, הרי יש בה נפק'ם להלכה, תלמידים מזה חז'ל שאין ד"ת מקלבים טומאהakash, ולא בעי טבילה לבעל קרי, [כדא'י בברכות שם]. וכיון שנמשלת גם בלחם ויין, הרי אלו דברים המקלבים טומאה, ואיך אפשר ללמידה מהה שנמשלת לאש שאין דברי תורה מקלבים טומאה.

אבל הנה זה ברור משלים אלו איןם ממשל הבא להבהיר דבר עמוס, כי למה צריך להמשיל את התורה במשחו אחר, וכי לא ברור מהו תורה ללא המשלים. וגם הרי כאן לכבודה המשלים צריכים比亚ור יותר מההמשל. אלא ודאי משלים אלו דברים עמוקים הם, וכיודע כל רזי תורה נאמרו בדרך משל.

וזאגם שלא מצאתי כתעת מי שעמד בזוה, נראה אכן צורך ואי אפשר לחלק בין הדברים, ונראה דהדברים פשוטים, וכולוו איתנהו בה בתורתינו הקדושה. "הופיע בה והופיע בה דוכלה בה". ואילו הייתה התורה דבר גשמי ודאי אם אמרו שנמשלת באש אי אפשר להמשילה למים, אבל כיון שהיא דבר רוחני תורה מן השמים, ואני חכמה כאשר חכמות, שפיר מצין למימר דהכל יש בה. והבן.

וראייה לזה בקידושין ל, ב: "אם פגע בר מנול זה משכנו בבית המדרש, אם ابن הווא נמוש ואם ברזל הוא מתפוץץ, שנאמר אלא מה דברי כאש נאום ה' כפטיש יפוץץ סלע. אם ابن הווא נמוש שנאמר הווי ככל צמא לכל מים ואומר אבנים שחקו מים". הרי שבאותו מצב שנמצא האדם וכפי צרכו מוצאת התורה לעזרתו, אם היצ'ר בבחינת ברזל - התורה כפטיש לפוצצו. ואם היצ'ר בבחינת ابن - התורה היא מים שחקו אבנים.

לשzon חז'ל בספריו דברים פיסקא ט': יערף במטר לקחי, מה מטר זה יורד על האילנות מה שהוא, בתאנא לפי מה שהוא, בגפן לפי מה שהוא, ביתה לפि תלמוד הלכות והגדות. לשערדים עלי דשא, מה לשערדים הללו יורדין על העשבים ומעלים אותם, ויש מהם יrokים ויש מהם שחורים ויש מהם לבנים, כך דברי תורה יש בהם בני אדם חכמים בני אדם צדיקים בני אדם צדיקים בני אדם חסידים.

וזוזא גם כן מורה על הנ'ל, ויתירה מזו, מהסיפה של הספר יש ללמידה של אדם מכבול כח וחיות מההתורה כפי הכתתו, אם פניו ושאיפתו להיות חכם ימצא בה חכמה. ואם שאיפתו להיות אדם כשר, ימצא בתורה דרך והכשרה. ואם רוצה לעלות יותר למרגת צדיק וחסיד ימצא בתורה דרכי צדיקים וחסידים.

ובזה יבואר מ"ש במכילתא בשלה פרשת המן פרשה ב', "ר' אלעזר המודעי אומר כדי שלא ילקט אדם מהיום למחר כיון מערב שבת לערב שבת, שני' דבר יום ביום, מי שברא יום ברא פרנסתו, מכאן היה ר' אלעזר המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל לאחר הרי זה מחוסר אמנה, שנאמר למען אננו הילך בתורתינו אם לא. ר' יהושע אומר שנה אדם שתי הלכות בשחרית ושותים בערבית וווסק במלאתו כל היום - מעלה עליו כאלו קיים כל התורה כולה. מכאן היה ר' שמעון בן

יוחאי אומר לא נתנה תורה לדרש אלא לאוכל המן, הא כיצד היה יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן אוכל ושותה ומהיכן היה לובש ומתכסה, הא לא נתנה תורה לדרש אלא לאוכל המן, ושנויים להם אוכל תרומה".

וזוא לכaura מדרש פלאיה, [הגמ שודאי אין כוונת רשב"] למן ממש כפשותו, כדחזי' דאמר אוכל תרומה שניים להם], הרי רבי עקיבא רבו של רשב', שהראחו הקב"ה למשה איך היה יושב ודורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, וכי מאוכל המן היה, הרי הילך ללימוד כ"ד שנה ללא פת לחם לאכול בביתו. וכן רבי אליעזר הגadol, איתא בתח' פדר"א דהילך ללימוד ועפר היה לחמו כפשוותו. וכן עוד כיר"ב רבים. עניינים מרודים היו מגודלי הדורות. ורשב"י עצמו עיקר תורתו במערה בערים וחוסר כל, ודין הנין ליה, כמ"ש לחמיו [שבת ל, ב] אילמלי ראיינו בך לא מצאת בי לך וכו'. ע"ש.

ברם בברכות לה, ב: תננו רבנן: ואספת דגון, כי הנגה בהן מנהga דרך ארץ, דברי רבי שמעאל. רשב"י אפשר אדם חורש בשעת חרישת, וזורע בשעת כי' תורה מה תהא עליה? אלא, במנין ישראאל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן וכו'. אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועתה בידן, כרשב"י ולא עתלה בידן.

וזוא היפך מה שمبואר במקילתא הנ"ל בשמו, שלא נתנה תורה לדרש אלא לאוכל המן. וכבר העירו בזה רבים [ועי' ברכ"י יוז"ד רס"י רמ"ז]. ועל פי דרכינו "ל דגם זה הוא שנמצא בתורה, ולהלוי באדם,adam מחזיק שהتورה היא לחם חוקו ממש כפשותו, יכול להחזיק עצמו שהוא כאוכל המן. אבל אם יושב ודורש ושאל את עצמו מהיכן אוכל ומהיכן שותה? כי' זה האדם אם ימשיך בלימודיו יהיה מהרבנים שלא עתלה בידם, כיון שאינו מרגיש שהتورה היא לחם חוקו. וגם חז' דברמת אין דרך כבושא לרבים. ודוק.

ואאמ"ר הגרמ"א שליט"א הוסיף בזה, דזה מ"ש באבות "פת במלח תאכל ומים כי' ובתורה אתה عمل ואם אתה עושה כן אשורי" וכו'. מי ואם אתה עושה כן הרי כבר נאמר שכך צריך לעשות, והיל"ל לומר "ובתורה אתה عمل ואשריך וטוב לך". אבל יתבהיר על פי הנ"ל, אם אדם ישן על הארץ ואוכל פת במלח וכו', ובכל זאת בתורה אתה عمل, ראשך כל כולו רך בתורה, ולא מרגיש כלל הפרעה שיש רק בפת במלח וכו'. וזה ודאי לא יבוא מAMILא, כי הוא נגד ההרגל, אלא צריך שהאדם עשה ויתאמץ בזה, וזהו ואם אתה עושה כן, ככלומר גם שאוכל בפת במחות וישן על הארץ וכו' ועמל בתורה, מובטח לך ש"אשריך וטוב לך", בזה ובבא.

אשר ע"כ בימים טרופים אלו שמבית ומחוץ קמים על השה פורה ישראל, בכלל, ולומדי התורה בפרט, טוב לשים לב לדברי חז"ל הנ"ל, אשר התורה היא סמא דכלא אגוני מגנא ואצולי מצלא נמי. ואין לנו שיור אלא התורה הזאת,

גלוון 46 עסק:

- א. הפרשת תרו"ם ממיצי פירות. המשך מגליון קוודם. הגרש"מ עמאד שליט"א.
- ב. המשך פרק ו' מתוך הספר "תולעת שני" דיני חרקים. יוז'ר המכון הרב שניידר ג. ריווח שליט"א.
- ג. גדרי קדושים עולי בבל, וביבוש מלכי חשמונאי, וערלה בזה". המשך מהגליון הקודם. העורך.
- ד. מדור תגבות / גדרי הפקר. הרב יחזקאל מוצפי שליט"א.

ביקרא דאוריתא

המערכת

הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א

הרבי הראשי וראב"ד העיר ת"א יפו

אם אפשר להפריש תרומות ומעשרות ממין הפירות

[המשך מהגלוון הקודם]

לע"נ הרבנית הכשרה והחסובה מרת רימונד רוחמה בת רחל זללה"ה.
שנלב"ע ביום חמץ והנמהר כ' אב התשס"ב. תנצב"ה

זהג' הגאון מנהת יצחק ח"ה (סימן ס"ח), גם הוא הביא את החידוש של הגראי'ז סלאויציק ז"ל האבדק"ק ברиск, דמשקין היוצאי מטבל אסורים ולא מהני בהו הפרשא, שהיוצא מדבר אסור, אסור מן התורה, ותרומה לא מהני בהו, דבתרומה כתיב תירוש ויצהר. והביא את זה מספר מועדים וזמנים ח"ג (סימן ר"ד). וככתב דזו חומרא גדולה, לדדריו לא מהני הפרשא כלל למשקאות שוקנים, וחוששין שלא הופרש מהם טרו"ם, ול"מ שייפריש מהם כתעת. וע"ש שהזכיר לדברי החת"ס בחולין (ק"כ), שככתב דלא מהני תיקון למשקאה היוצאה מטבל, אבל מאוכל מהני. והיינו שמצויע להפריש מאוכל אחר על המשקה הזאת. ולעומתם כתיב דמצא במאירי בחולין שמבוואר בו להדייא דמנהני הפרשא מהיוצא, וכן הוא בכתור ופורה, ושכן פסק החזו"א ז"ל וכן המנהג. ע"כ מהמועדים זמינים.

ט. וככתב הגאון מנה"י שם דלכוארה דברי הגאון מבריסק ז"ל מפורשים בראש"י ז"ל חולין (ק"כ ע"ב ד"ה אף תרומה), שככתב ז"ל, אף תרומה נמי, שהפרישה בפירות, כגון תמרים ותפוחים, כיוון דתרומה נהוגת בפירות, "אע"ג דaina נהוגת במשקין שלהם, אלא בתירוש ויצהר בלבד", הנך משקין כיוון דמפרירות תרומה אותו, הרי הן כתרומה וכו' עכ"ל. והנה רשי' שם מקודם כתוב ז"ל שכן איסור הבא מאליו, ותינה למילך מיניהם טבל חדש ושביעית וכלי הכרם, וכו' עכ"ל. והיינו דס"ל דיוצא מטבל הווי כמוותו, א"צ למילך מהילול חילול בדברי התוס' שם ד"ה היכא, וגם לא במתה הצד מתרומה ועד מהן, או מבקרים ועד מהן, ואמאי אמר רשי' דaina נהוגת במשקין שלחן, הרי תרומה נהוגת במשקין היוצאי מטבל. ומוכח לכוארה, דזולת מה דילפין מבקרים, דמשקין היוצאי מתרומה כמוותן, באמת לא היה אפשר להפריש משקין של טבל זולת מתירוש ויצהר, כיון היוצאי מטבל הווי מה"ת ולא מתרומה. וא"כ לר' יהושע דס"ל שלא הווי כמוותן בתרומה, ופסקין כן להלכה, א"א בהפרשה משקין חוץ מתירוש ויצהר.

על"ל. ולשונו קצת קשה אך הנראה דכוונתו פשוטה להוכיח כהגאון מבריסק ז"ל וכמ"ש לעיל, דאיסור טבל חל על המשקין של כל הפירות כי לא נלמד מבקרים ותרומה, אלא מחלב ונבלח וחמצץ, ואילו תרומה לא חלה כי אם על הזיתים וענבים.

עו"כ שם לדוחות הרואה הנז', דיל' בפירוש רשי' ז"ל דaina נהגת במשקין שלהם, היינו מלחמת עצמן אלא מלחמת היוצא מטבל, וגם אם הוא מהתורה אין לוקין עליהם, וכדאיתא ברמב"ם (פ"י מהלכות מ"א ה"ב) ע"ש.

עד הביא מ"ש בחידושי אנשי שם במס' תרומות (פ"י א מ"ב) שהביא דברי ר' יהושע, וככתב זהה": ומ"מ לעניין להתחייב בתרומה, דוקא משקין דתירוש וכיחר חייבין, אבל שאר משקין פטורין, אעפ"י שהן מפירות החיבין מהתורה, כגון משקה היוצא מן הדגן. ולהכי ס"ל לר"י שלא לפ"י תרומה מבקרים לעניין משקין כמוותן, אלא ביוצאה מענבים וזיתים, דס"ל دون מינה ואוקי באתרה וכו' על"ל. וככתב המנה"י בזה"ל, וכנראה דכוונתו בזה לפרש דברי רשי' הנ"ל, דמ"ש רשי' דתרומה אינה נהגת במשקין שלחן כנ"ל, היינו משום שאין נהוג בזה דין טבל.

ובמחלוקת כת"ר לא ידעת מ"ל לפרש כן, ודברי האנשי שם פשוטים, דכיון דיליף ר"י תרומה מבקרים, ע"כ לא חלה תרומה על שאר משקין אלא על תירוש וכיחר בלבד, שהן מפורשין בתורה. [וחתני אהובי הרה"ג רע"י נר"ו העיר בזה"ל, הנה עיינתי בחידושי אנשי שם ובמנה"י בפניהם. ולאחחמה"ר נראת לע"ד לכוארה כהמנחת יצחק, במ"ש בתחילת פרש ברשי' שלא נהוג בהם דין טבל. והק' הדר"ג שליט"א דמן"ל האם דיש לפרש כפשוטו שור"ל דלר' יהושע אין דין תרומה נהוג בשאר משקין. הנה ע"ש בלשון אנשי שם שבא לפרש דעת ר' יהושע מנא ליה ללימוד ד"ז, וככתב דכמו "להתחייב" בתרומה דוקא בתירוש וכיחר, ה"ה לעין משקין "כמוותן". והיינו דכמו לעניין טבל ה"ה לעניין תרומה, וכחברת המנחה יצחק ז"ל. והנה מ"ש שהאנשי שם כתוב, דכמו להתחייב בתרומה דוקא בתירוש וכיחר ה"ה וכו', הנה הלשון שם אינו כן, אלא כתוב, ומ"מ לעניין להתחייב בתרומה וכו', וכמובא כאן, וכונתו ברורה ופושטה דר"ל דגם בדבר שחיבר הפרי בתרומה המשקה אינו חייב, והdagish דאפי' משקה היוצא מן הדגן שהדגן חייב בתרומה מן התורה לכ"ע, אף"ה המשקין פטורים מלבד זיתים וענבים, והטעם נעוז בזה שר' יהושע למד بدون מינה ואוקי באתרה. ומ"ש כב'

והיינו דכמו לעניין טבל ה"ה לעניין תרומה, וכהבנת המנ"י. עכ"ל. לא ידעת מניין לקחו דבר זה. ולענ"ד הדברים פשוטים וברורים.

עוד העיר חתני ה"ל ז"ל, ומ"ש לבסוף ע"ד התוס', דהתוס' ב' שלומדים טבל בהיקש מתרומה. והק' דPsiיטה שאין טבל נוגג בשאר משקין ומה דעתיה דר' אליעזר. וע"ז תי' דהא DPSיטה היינו בטבל שמתחייב כשהוא משקה, אבל אם הוא כבר נעשה טבל בעודו פרי א"כ י"ל שהמשקין אסורין כיון שהם יוצאים מطلب האסור. וכשם שאמר ר' אליעזר במשקה היוצא מהתרומה. עכ"ד. ומבואר א"כ שר"ל שאסור מטעם משקין היוצא מהפרי שדין כמותו. וכמו בתרומה אמררי' שנשאר החיוב תרומה גם לאחר שנחסטו, ה"ה בטבל נשאר האיסור טבל כמות שהיא. וא"כ לר' יהושע בשם שפטור בתרומה, ה"ה לעניין טבל פקע אישורו ממה שהיא, דהא האנשי שם דין על טבל ללא קשר לחיוב תרומה. ומ"ש הדר"ג שליט"א שלר' יהושע אין בו חיוב תרומה ועכ"פ אסור בטבל. צ"ב אי מצי לומר היכי, דבPsiות דין טבל תלוי בחיוב תרומה, ובפרט לפי הצד שטבל אסור מפני שתרומה וחולין מעורבין בו. ומ"מ מלשון האנ"ש משמע דין לאיסור אליבא דר"א מטעם שהוא יוצא מהטבל, ונשאר דין כמות שהיא פרי, ואין הנדון מצד חיוב חדש כשהוא משקה, וא"כ ר' יהושע שחולק, ס"ל שגם דין משקין כמותן ליכא הכא ולא נשאר בו איסור טבל ג"כ. שר"ר בمعدני ארץ תרומות (פ"ב ה"ח סק"ג ד"ה אולם) שכותבadam כבר חל אישור טבל, לא פקע ולא חיוב תרומה, והוכיח כן מסוגין במשקין בשאר פירות. ע"ש.

ובהערח זו לא הבנתי דברינו, במ"ש שם המנה"י דלר' יהושע כמו שימושה של תרומה פטור מתרומה ה"ג משקה של טבל פטור. ותמה על מה שכותבי דעתך יש חיוב טבל. ותמהני דהא הדיון הוא מאיפה אנו לומדים טבל, adam נלמד מביכורים ותרומה איז הוא דומה לתרומה, מיהו החת"ט והגרי"ז סביר דזה נלמד מחלב וחמצן וממילא לא דמי לתרומה כלל. ואני הסkeptical במאמת טבל נלמד מתרומה ועכ"ב המשקה פטור. ודי בזזה].

עו"כ שם, ובזה הקשה אח"ז (אנשי שם) ע"ד התוס' הנז', שכותבו דעתך לפינן חילול מחולול מתרומה, הא בטבל PSIיטה דין דלא חייב בתרומה אלא במשקה דתיירוש וייצור ע"ש. וצ"ב אמאי הקשה רק על תוס', והרי לרשותך קשה טפי, דס"ל אפשר למילך מחלב וחמצן ונבללה, אך זולת דברי התוס' היינו יכולם לפרש הא דעתך הטבל וכו' היינו מדרבנן ולזה נתכוין בתוס' אנשי שם, במ"ש

دلא מחייב היינו מהתורה, דמדרבנן הוא עצמו כתב שם דנאסרין משקין היוצאי מכל האיסורין, וע"ז כתב ז"ל, דהא פשוטא לנו וכו'. ע"ש שהביא לשונו, והعلاה מדבריו דחידושי אנשי שם, הוא דיל"א ממשקין היוצאי מפרי של תרומה הם תרומה, ה"ג משקין היוצאי מפירות שכבר נטבלו לתרומה ונתחייבו ואח"כ סחטום והוציאו מהם משקה, דין שהוא חייב בתרומה. ולר"י פטור כמו דס"ל במשקין היוצאי מפירות תרומה ממש, דפקע מהן שם תרומה מהמשקין, גם בהז פטוריים. ומה שאמרו שלכ"ע משקין דשר פירות לא מתחייבים בתרומה, היינו במשקין היוצאים מפירות שלא נטבלו עדין, אפלו שהמשקין נגמרה מלאכתן וראו פני הבית פטוריים מהתורה לכ"ע. דלא יצאו מן האיסור, שהפירות עצמן לא נתחייבו בתרו"ם מעולם. ורק בתירוש ויזכר הוא שחייבת תורה המשקין עצמן אפי' שהענבים לא נתחייבו עדין. והזכיר ירושלמי שכותוב, כאן שזו עד שלא נטבלו, וכן שנטבלו. ע"ש.

ולתב המנה"י דבזה י"ל כונת רשי ז"ל הנ"ל, דעת דעתן דבתרומה משקין כמותן, גם בטבל היוצאי ממן עד של נגמרה מלאכתן אין כאן טבל וא"ש.

וזוסיפ (באות ג') דלפי הנ"ל יהיה מוכח מרשי ז"ל, דין חילוק בין משקין היוצאים מטבל ליוצאים מתרומה, דקודם שנטבלו, גם לר"א אפי' היוצאים מטבל הוא רק דרבנן, ולאחר שנטבלו לר"א גם תרומה וגם טבל دائוריתא. ולר' יהושע שנייהם מדרבנן וכו'. עכ"ל. ולא זכיתי לפתרון דבריו ומה מישב בזה. דהנה כל זה מדובר בחיבוי תרומה ואמת דבר האנשי שם, אבל זמן שהפרי עצמו לא נתחייב אז המשקה שלו פטור לכ"ע, וכשהפרי מחוייב, המשקה שלו תלוי בחלוקת דר"א ור"י. כמו המשקה של פרי התרומה עצמו, דבזה פלייגי ר"א ור"י. ולא חידש האנשי שם אלא שוגם המשקה היוצא מהפרי לאחר שנטבל, דיןנו כהmeshקה של פרי תרומה. וטעמו הוא דמשנתחייב הפירות וחלה עליהם חיוב תרומה מיד חל גם על המשקה לר"א, אבל לר"י לא חלה תרומה. אבל לא אמר האנשי שם שלר' יהושע המשקה מותר בשתייה, רק אמר דין בו חייב תרומה, וא"כ א"א להפריש ממנו תרומה, ולעולם אימא לך שהmeshקה הזה אסור בשתייה כמו פרי עצמו, לטבל נלמד מחלב וחמצן ונבללה, שאין בהם חילוק בין תירוש וייזכר לשאר מי פירות, אלא בכולן משקין שלהן כמותן. ולא זכיתי להבין מה יישב בזה הגאון מנה"י זלה"ה.

ג. ע"כ **במנה"י** (שם אות ד') במה שהסתפק במ"ז שם אם מהני להגאון מבריסק

צ"ל, שיפרישו מטבל אחר על המשקים של טבל. והוכיה מהחת"ס הנ"ל דמהני מעשר מקום אחר. ומהנה"י כתובadam לא מועיל בזה להפריש מיניה ובייה, לא אפשר להפריש גם ממוק"א לכתהילה. דהטעם שמחמירים מיניה ובייה הוא, משום דמשקה היוצא מטבל אסור מדאוריתא ומתרומה רק מדרבן. adam היו שנייהם מהתורה או שניהם מדרבן, לא היה חשש כלל. וא"כ אם נפריש מקום אחר מחיוב דאוריתא, אז למ"ד היוצא מטבל דרבנן, הר"ל מחיוב על הפטור. ואם נפריש מחיוב דרבנן, דילמא כמ"ד היוצא מטבל דאוריתא, והר"ל מפטר על החיוב. וע"ש מ"ש עפ"י התוס' מנהhot (ל"א ע"א) שאפי' בדרבן אין להפריש ממש שודמה יותר חיוב מחברו. וע"ש עוד.

ולענ"ד אין הכרח זה, דכל החומרא דהרב מבריסק היא לפי מה שմבאים בסוגיא דגם' בחולין הנ"ל, דטבל ושביעית וכו', נלמדים מן החלב והחמצן והגבלה, ולא נפיק מזה אלא הקדש, דין איסור בא מלאיו, וע"כ הוא נלמד מבכורים, וכמ"ש החת"ס הנ"ל. וכמו שביארתי לעיל באර היטב. ולפי זה עולהichiוב המשקין של טבל הוא מן התורה דומיא דמשקה דחלב שהמחנו, וכן חמץ וכו'. דחייבים ע"ז מן התורה. אבל אי יליין טבל מבכורים אין מקום לשיטת הרב מבריסק ז"ל. ומماחר ויסודתו של הרב מבריסק ז"ל בנזיה על זה שטבל נלמד חמץ וחלב ונבלה, א"כ פשוט דאיסור טבל הוא מדאוריתא, וא"כ אפשר להפריש מקום אחר מחיוב דאוריתא. ואין לחוש שמא הלכה כמ"ד דמשקה היוצא מטבל הוא דרבנן, כי למ"ד שהוא איסור להפריש מיניה ובייה, דכמו שיש בו איסור טbel דרבנן, הרי גם אפשר להפריש ממנה תרומה מדרבן. וזה נלע"ד ברור בס"ד, ולכל היותר יפרישו גם מיניה ובייה וגם מקום אחר מאוכל ולא יאסר לגמרי.

ע"כ במנח"י (שם אות ה') לחיש דאפי' אם היוצא מטבל אסור מהתורה, והיוצא מתרומה הוא רק מדרבן, מ"מ כיוון שיש איסור טbel קודם ההפרשה, מועילה הפרשת תרומה, עלי'ג שהוא רק דרבנן, וכדמינו בהלכה (פ"ג מ"ח) הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חلتה, ונתן לתוכ עיסה שההורמה חلتה, אם יש לו פרנסה ממוק"א מוציאה לפיה חשבון, ואם לאו מוציאה חלה אחת על הכל ע"כ. ופירשו משום דנעשה כלו טbel, דטbel אסור בכל שהוא. וכן פי' הרע"ב ז"ל וכמובא בש"ך (י"ד סי' שכ"ד ס"ק י"ח), אבל הר"ש והרא"ש (הובאו בש"ך שם סק"ב) כתבו דין זה כמפריש מן החיוב על הפטור, שאין השאור בטל בעיסה. והקשה בש"ך ע"ז ותיפוק לייה משום דכולו נעשה טbel, ותירץ במחנ"א (מעשר

פי"ב ד"ה נשאלתי) דהווצהרו לומר שאין השאור בטל בעיסוה דלא יחשב מן החיוב על הפטור. וע"ש מה שלומד לנידון זה, ויש מקום לשאת ולחתת בדבריו ז"ל, וראיתי שבסוף דבריו (שבאות ו') כתוב, דאפשר שיש חלק בין הנידונים דביזוא הוי הפטור מלחמת עצמו, והכא רק מלחמת התערובת, עכ"ל. ובאמת לא מובן כלל איך רצה לדמות דין ביטול של טבל, לדין של יוצא מהפרי דהוי זיהה בעלמא, כמ"ש במס' ברכות (ל"ח ע"א) הנ"ל.

יא. ע"כ במנח"י שם (סוף אות ז') וז"ל: והנה להלכה למעשה נהגו להקל בנ"ד בלבד. כי גם נאמר בסברת הגאון מריסק ז"ל, הרי יש לסמור על הפסיקים דס"ל דתרויהו הוי רק דרבנן וככ"ל. עכ"ל.

ובמחלוקת הדר"ג ז"ל כבר כתבתי, דהחותمرا דהאגון מריסק בינוי על כך שהטבל לא נלמד מבכורים ותרומה, אלא מחלב חמץ ונבללה, וגם לומדים אותם מהן, אז גם משקין דשאר פירות בטבל אסורים מן התורה,iani ניתרים בתרומה דרבנן. אבל לפיה שישบทי לעיל בס"דathi שפיר. וככ"ל.

עי"ב שם במנח"י (אות ח') דכל זה הוא בדייעבד, אבל לכתהילה בודאי יש לתרום מהפירות עצמן, וכదמוכה מהמשנה (תרומות פ"א מ"ג) ופירש הרע"ב לעשותן משקה, דלר' יהושע המשקה איינו כמותן. ובתשובה אחיעזר (חו"ד סי' ט") הוכיח מב"מ (נ"ג) דגם לעשות מאיסור דאוריתא אישור דרבנן נכלל בהא דין מבטלין אישור לכתהילה. ע"ש.

וע"ע מ"ש באו' ח', ובסוף דבריו ז"ל כתוב, אבל להלכה למעשה אפשר להפריש מיניה וביה כנ"ל. עכ"ל. ולפי מה שהוכחתתי בבירור מהרמב"ם ז"ל, דלמד בסוגיות הגם' דחולין שגם איסורים נלמדו מבכורים ותרומה ודינם שווה לערלה, דין משקין שלהם כמותם אלא בענבים וזיתים, נראהadam יש משקין אפשר לעשרם מיניה וביה בשופי.

זהלום וראיתי למzn החזו"א ע"ה, בהלכות מעשרות (סימן ז' אות א') שכתב, מסקין בחולין (ק"ב ע"ב) דחלב וחמצן ונבלת העוף ושרצים, אתרבי אם המحن וגמרן, או ציר היוצא מהן, ובתרומה ובכורים וערלה פלוגתא דר"א ור' יהושע, לר' א' היוצא מהן כמותן בין בזיתים וענבים בין בשאר פירות, ולר' יהושע אין חייבין על היוצא מהן אלא בזיתים וענבים.

ובשביעית וחדש לא נתרפרש, ואפשר דכיון דהוא איסור הבא מאליו יլפין להו משרצים דהיווצה מהן כמותן כדאמר בסוגיא שם. או דילפין להו מערלה שאין היוצאה מהן כמותן. ומסתבר דלחומרא מקשין. עכ"ל. (ועיין מה שכתבתי לעיל שכ"ב הרמב"ן) וכן כתוב בדרך אמונה בפתחה לפ"ו ממעשר שהחゾ"א חולק על הגראי"ז.

זהנח לפי מה שדקדקתי מהרמב"ם ז"ל נראה בבירור, דפשיטה ליה דהגמרא חזרה בה, ולא למדו כל החמשה דברים הנזכרים בברייתא הטבל והשביעית וכו', מחמצ' וחלב ונבללה, אחר שאפשר ללמד משם את הקדש לפ"ר ש"י, או את הכלאים לפי התוס' שם. הואיל ואלו איסורן לא בא מאליו, אז גם השאר לא נלמד משם, כי לכלום דין אחד שוה, ואם נלמד אחד מהם מתרומה, והשאר משרצים וחלב וכו', נמצא דחוקים הם בדייניהם. ועכ"ב למדו את כלום מבכורים ותרומה, ועכ"ב הרמב"ם ז"ל השווה את כלום, וחיבור עם גם הערלה, דבפירוש מיתנייא שלא חל איסורה אלא על היוצאה מזויותם וענבים בלבד. ועכ"ב נראה דמותר להפריש תרו"מ מהמשקה היוצאה מן הפירות.

עד ראייתי להחゾ"א שם, שהביא Tosafotא שהובא בר"ש בתורות (פי"י מ"ב) שנחלקו ר"א ור"י יהושע גם בטבל, אם היוצאה ממנו כמותן או לא. ע"ש. זהה ודאי תנא דמסייע לנו במ"ש לעיל דגם טבל וחבריו הנזכרים בברייתא לא נלמדו מחלב ומחמצ' וכו', אלא מתרומה ובכורים, כדי לא היה שייך למימר דפליג ר"א ור"י גם בטבל, ופשוט.

[וחתני כבני הרה"ג רע"י שליט"א כתוב ע"ז ז"ל, ולפ"ז יש לנו הוכחה מפורשת מהתוספותא דלא כהגרי"ז. וצ"ע אין נעלם דבר זה מהאחרונים, וראה עוד בחזון איש (שם, במה שהובא בשבת סי' לט סק"ב ד"ה שם רש"י וכו') שכתב להוכיח מהירושלמי שלר"א יש איסור טבל גם בשאר משקין, וגם אי יլפוי ליה מתרומה, צ"ל שהוא שנאמר דוקא תירוש וכיחר הינו לעיקר החיקוב, אבל אליה"ן גם שאר המשקין אסורין בטבל. כיעו"ש. ולא הזכיר החゾ"א את התוספותא הנז'.]

ובתחליה שבתי לומר דעתו' בתוספותא שם (פ"ט מ"ט) שר' נתן חולק ואומר שא"ז שייך למחלוקתם דר"א ור"י ולכ"ע אינו חייב במעשרות. וא"כ אולי כך ס"ל לחゾ"א לדינה (ע"ש בחゾ"א הנ"ל שבת סי' לט סק"ג ד"ה שם עד

וכו") שביאר דברי ר' נתן בטרכט. ע"ש). אבל זה ק"ק שהחزو"א לא ציין לדעת ר' נתן כשבבאי לתוספתא. וכן דילפין יש לפסוק כתנא קמא, דהלהנה כסותם משנה. ולכן נראה לומר דהתוספתא מתניא לעניין חיוב הפרשת מעשרות, כי"ש. אבל אייה"נ שייה על זה איסור טבל עד שיפריש מן התמירים עכ"פ. וכען מ"ש הדר"ג שליט"א ע"ד המנחה"י ד"ה והוסף. שיתכן דין חיוב תרומה ומ"מ אסור באכילה. ע"ש. ועדין צריך לעיין בזה].

יב. עוד דין מרן החזו"א ע"ה שם, במ"ש הרמב"ם ז"ל (בhalcoth מ"א פ"י הל"ב), הנ"ל. דכל הני אסורין ואין לוקין עליהם, ומרן בכסף משנה שם, כתוב דעת"ג דילפין מקרה משמע לרביינו דאסמכתא בעלמא וכדתנן בערלה, ותמה החזו"א ע"ז מאד, דהא קראי בחמצ וחלב כתוב, ופסקון לרביינו לקמן (פי"ד ה"ט) לעניין מליקות, וכן דרשה דהטמאים ע"כ דאוריתא, דהא מצרכי התם בגמ'. וכבר הוכיחו התוס' כן בחולין (צ"ט ע"ב) ד"ה שני, וכותב בזה"ל: אבל מ"ש לרביינו כאן שאין לוקין עליהם, משום דקי"ל כרי"י דילפ"י בכורים וערלה מתרומה וכמ"ש לעיל, וכו'. עכ"ל.

זהנ"ה מדברי מרן ז"ל בכסף משנה הנז', נראה להדייא, לדmad בשיטת החת"ס והגרי"ז מביריסק ע"ה, בפשט הסוגיא הנ"ל,adam באמת למד כמו שכתובי בעניות, שהטבל והשביעית וכו' נלמדים מהתרומה ובחכורים, א"כ מן הדין אין נוהגים במשקים של שאר פירות בלבד הזיתים והענבים, ואם אכן כך למד גם הוא, אז פשוט דבשאך משקין בלבד תירוש וייחזר לא שייך בו איסור מן התורה כלל, רק מדרבנן. ופשיטה פשוט דאין לוקין עליהם כלל וכלל, ולמה צריך מרן ז"ל לכטוב, דמשמע לרביינו דאסמכתא בעלמא, אם נלמד מתרומה ובחכורים, אדרבה היר"ל למימר דהוא דרשה גמורה ומינה יליין דין שיק במשקין דשרар פירות. ומדקאמר דעת"ג דילפין מקרה משמע לרביינו דאסמכתא בעלמא, נראה להדייא לדmad בסוגיות הגمراה, דלמדו להנך דביריתא הטבל וחבריו, מחלב וחמצ ונבללה, ולפי"ז היה מן הרואין שילקה גם על משקין משאר פירות של טבל ושביעית וחdash וכו'. ולזה אמר דמשמע לרביינו הרמב"ם דהוא אסמכתא ואשר ע"כ כתוב דין לוקים על המשקין שלהם. אלא דבדין תפס עליון מרן החזו"א ע"ה. דאותם פסוקים שכתוונים בחדב וכו', אמר ר"ל, נפש לרבות את השותה. אכן הוא דרשה גמורה, ואיילו הטבל וחבריו לא מפסיק נלמודו, אל במא הצד. ומה היא האסמכתא בעלמא דקאמר מרן ז"ל. וגם קשה דלפי זה למה צירף עם הרמב"ם ז"ל גם את הערלה, דבה תנן להדייא, דין סופגין את הארבעים אלא על היוצא

מן היזיתים והענבים. ומן ז"ל בכס"מ שם כתב, דמשמע לרביינו דאסמכתא בעלים וכדتنן אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן היזיתים ומון הענבים, וה"ה לאין דמאי טנא. עכ"ל. ולא מובן איך קאמר דאסמכתא בעלים, וכדتنן אין סופגין את הארבעים, ואדרבה בערלה דין סופגין אלא ביזיתים וענבים, אמרו בגמ' להדייא ר"י היא וגמר פרי פרי מבוכרים. וא"כ זה לא משום שהוא אסמכתא, אלא משום שנלמד מתרומה. ולשיטתו היה צריך להקשות איך צירף הרמב"ם ערלה להנהו חמשה דברים דברייתא שהרי אין דין שווה כלל. (וכמ"ש לעיל) וצ"ע.

שז"ר לרביינו הלחם משנה שהקשה על הרמב"ם הנז', למה נקט הקדש בהדי שאר דברים דמשקים היוצאים מהם כמותם, והרי הקדש לרשי"י אינו אייסור הבא מאליו ולא נלמד מחמצ וחלב, אלא מתרומה ובכורים ואם הוא סובר חשיטת התוספות היה לו להוציאו כלאים (זהם סוברים שכלאיים אינם בא מאליו). דמה שנלמד מתרומה ובכורי"י אין משקין שלhn כמותן אלא ביזיתים וענבים בלבד. ועוד הקשה במ"ש הרמב"ם דלויקה על יין של כלאי הכרם, דמנא ליה זה, והרי בגמ' לא אמרו אלא בערלה דגמר בגזרה שווה מבוכרים, ובכלאי הכרם ליכא האי טעמא. עו"כ והתו קשיא אדרבה היה לנו לומר בערלה דוקא הוא דין ליקח אלא על זל זיתים וענבים אבל בשאר אפיקו בשאר מיניהם לוקה. דהכי ממש פשطا דסוגיא וכו'. וע"ש שכותב ד"ל לרביינו דחי הך סוגיא (דחולין ק"כ) מקמי ההיא דפ' כל שעיה, וכו'. וע"ש שאחר שפירש דבריו, כתוב בזוז"ל, זה נ"ל לדעת רביינו הגם כי הוא דחוק קצר, עכ"ל.

וקשא בדבריו ז"ל דלמה לא התעורר על מה שצירף הרמב"ם ז"ל עם הטבל והחדש וכו' גם את הערלה, וכמ"ש לעיל בעניותי, שלא מסתירה שלא הוציא מהם את הקדש, או הכלאים לש"י התוס', אלא עוד הוסיף וחבר להם את הערלה. ובזה שהרמב"ם ז"ל הזכיר גם הערלה בצירוף לטבל וחבירו, נסתר פירושו של הלח"מ לכואrho.

וע"כ נלע"ד כמ"ש לעיל דהרמב"ם ז"ל פוסק כסוגיא דחולין שם הדיון העיקרי במשקין היוצאי מאישוריון, אבל היא דפסחים באה לדון על הננהה של כדרך הנatan והיא סוגיא בפני עצמה. [וכ"כ האבי עזורי ותורת זרעים. הובא במאדו' פרנקל שם שאין לדמות האבות דהתם וחולין להדי]. ע"ש. וע"ע בזיכרון שמואל סי' סח סק"ו. ע"ש]

אלא דהוא ז"ל למד دقשדחתה הגמ' ואמרה שא"א ללימוד לאלו מחלב וחמצ משום שם האיסור בא מאליו, אז לא רק הקדש או כלאים הוא דעתה מאותו למוד, אלא כולם נדחו, וכולם נלמדו מבכורים ותורותה, כי דין אחד לכלם וא"א להפריד ביניהם, וכן". וע"כ ששאחד מהם לא נלמד מהן כולם לא נלמדים ממש, וכשאמירה הגמ' שלומדים מבכורים אוכלהו קאי, דבחדא מחתא מהחתיינהו. וממיילא מובן למה השair את כולם יחד ולא הוציא מהם מאומה, ואדרבה הוסיף להם גם ערלה, דבאמת כולם דומים לערלה. וגם מובן ופשוט לפי זה שגם בשאר אין לוין אלא על זיתים וענבים בלבד. והכל על מקומו יבא בשלהם.

יג. וגם לפיה מ"ש לעיל דמן ז"ל בכסף משנה, למד בפשט הסוגיא דחולין (ק"ב ע"ב) כהחות"ס. מ"מ לדינה ודאי דמסכים דין איסור תורה אלא בתירוש וייחר בלבד, אבל שאר משקין דשאρ פירות, אין בהם מלוקות ואין אסורים מן התורה, שהרי כתוב דהילמוד שכתבו, הוא אסמכתא בעלמא. ואולם בזיתים וענבים בכלם אסור מן התורה. וכמ"ש לעיל ממש הכסף משנה גופיה.

אלא שהלח"מ שם כתוב, ומ"ש הרוב כ"מ דלמד רבינו מעלה לאין, לענ"ד בדברי רבינו ממשמע, שלאeki על זיתים וענבים אלא גבי ערלה דוקא ולא באין, שכן כתוב חוץ מיין ושמן של ערלה וכו'.

זהגא אמן לשון הרמב"ם ז"ל בזה מורה לכוארה דرك בערלה וכלאים בלבד הוא דלוכה על שמן ויין שליהם, ולא בשאר איסורים. [ועיין בחוזשי הרמב"ן בחולין (ק"ב סוף עמוד ב') שהבין בדעת הרמב"ם כהבתנת הלח"מ, ותמה ע"ז Maiiana כלאי הכרם מהן. ע"ש. וע"ע בمعدני ארץ תרומות (פ"ב ה"א סק"ג) שכותב דה"ר' המשmitt בטבל כיוון דפשיטה, שהרי בזה נאמר עיקר דין תירוש וייחה. ע"ש. וראה עוד בשורת מנהת יצחק ח"ח (ס"י קיא) שיש לפרש ד' ה"כ"מ דמה שהביא מעלה היינו למדוד שכוכלהו יש איסור דרבנן בשאר משקין. אבל לא איזיל לעניין חיוב מלוקות, וכהבתנת הלח"מ. ע"ש. וכן גם אני למדתי בכס"מ].

אך נראה לע"ד דין ליזז מדברי מrown ז"ל,داعפ"י שזה דוחק גדול לומר, דה"ה לשאר איסורים נמי, כשהרמב"ם ז"ל מנה את כולם ואמר ואין לוין עליוו, חוץ מיין ושמן של ערלה וכו', ונאמר דה"ה לכלום נמי. אך כבר כתוב מrown ז"ל בב"י פעמים רבות, ראוי לסביר דוחק הלשון מלסבול דוחק העניין. וכך אם

לא נקלט את דבריו של מרן ז"ל בכסף משנה אנהנו אمنם שומרים על דקדוק לשונו של הרמב"ם ז"ל, אך פוגעים בהבנת העניין. אכן אף'ל דבכוולו אין חיוב על זיתים וענבים, כמו שבאמת כתב הלח"מ הנז'. Adams אין היה קשה טובא, דמ"ג אין אפשרות לפרש כן, Adams כהחת"ס וסיעתיה שהטבל והחדר וכוכו, נלמדו מחמצ' וחלב ונבלת העוף, א"כ כל המשקין של כל הפירות אסורין כמותן בין בטבל בין בחדר וכן בכל הנה, ואם כפי שאמרנו בס"ד שכולם נלמדו מבכורים ותרומה, אז' לפחות המשקין של זיתים וענבים כמותן שחביב עליהם. ואיך ניתן לאסוקי אדעתין דרך בערלה וככלאים הדין כן ולא בשאר.

ועוד דהלה"מ גופיה שם הקשה דמנה לנ דלוכה על יין של כלאי הכרם, הא בגמרה לא אמרו אלא בערלה ואלי בא דרי', משום דגמר מבכורים. אבל בכלאי הכרם ליכא האי טעמא. ובסוף דבריו תירץ (בד"ה ולמושיא שנייה י"ל) דכיוון דקייל דכלאי הכרם לוקין עלייהן אפילו שאכל שלא כדרך הנאתן, וכגדפסק רבינו (פי"ד מהמ"א ה"י), וע"כ כתוב דלוכה על כלאי הכרם. ע"ש). אך שוב הקשה ע"ז, דא"כ גם משקה היוצא מן הירק דכלאי הכרם ג"כ ילקה עליו, דהיוצא ממנה כמותו אפי' שלא כדרך הנאתו, וע"ש שהתקשה בזה מאד ולא תירצ. ואשר ע"כ עם כל הדוחק אין לנו אלא דברי מרן ז"ל דעת כל האיסורים הנזכרים לוכה על שמן ויין שלהם.

ועיין בחזון איש שם דמסיק בזה כמן בכסף משנה דבזיתים וענבים לוכה בכלל, ומה שהזכיר ערלה וככלאים משום דשביעית וחדר לא שייך בזיתים וענבים, וטבל א"צ להזכיר דתירוש ויצהר כתיב, וזה עיקר המקור לחלק בין זיתים וענבים לשאר, והקדש לחוד שיריה, ונקט ערלה וככלאים וה"ה להקדש. עכ"ל. וכן עיקר כמן ז"ל בכסף משנה דבכוולן לוכה על היוצא מן הזיתים ומן הענבים. עיין עוד במ"ש החזו"א שם.

העולה מכל' האמור: דהעיקר להלכה ולמעשה כדעת מרן החזו"א שאפשר להפריש תרו"מ גם מהמשקין של שאר פירות. ולפי מה שהוכחתתי מהרמב"ם ז"ל בביואר הסוגיא דחולין נראה דמותר להפריש מהמשקין של כל הפירות גם לכתチילה.

הרבי שניאור ז. רוזה שליט"א
רב איזורי במ.א. גוזר וייר המכון

פרק נ

[מתווך כת"י של ספר "תולעת שני" – דין תולעים]

דין חרקים בתערובת, פסולות חרקים זה יוצא מן הטעמה

[המשך מהගליון הקודם]

ט. כל סוג השרצים גם אותם שפגומים ומאוסים, אם אכלם לוקה עליהם, ויש להם דין בריה. אף אם הסרicho השרצים ונשתנה צורתם, לוקה עליהם, ויש להם דין בריה. יש אומרים שאם הסרicho עד שאיןם ראויים לאדם כלל, אפילו ראויים לכלב, אין לוקה עליהם ואין להם דין בריה. ויש אומרים שככל שרואים לאכילת כלב לוקה עליהם ויש להם דין בריה, אולם אם נפסלו גם מאכילת כלב, אין לוקה עליהם ואין דין בריה עליהם ובטלים בתערובת. והסכמה רוב הפוסקים להלכה, שאם השרצים הסרicho כל כך עד שאיןם ראויים כלל, הרי הם בטילים בתערובת כל שאהערכו ואינם ניכרים כלל.⁹

.9. כתב הרמב"ם בהל' מאכילות אסורות (פ"ב ה"א) וז"ל: "אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה כולה הרי זה לוקה מן התורה ואיפילו סרחה היהתה מן החזרל, בין שאכלה מטה בין שאכלה חיה, ואיפילו סרחה הבריה משתנית צורתה, הויאל ואכלה כולה לוקה". עכ"ל. ולכארה אם כן כמפורט ברמב"ם שאף אם סרחה [כלומר שהסריחה לאחמן"כ, ולא סרחה מעיקרה] ג"כ לוקה, וממילא גם י"ל שאינה בטלת אפילו באלו, דין בריה. וכדבריו הראב מגיד על הרמב"ם שם, שהיינו דוקא בשלאי סרחה והבאישה עד כדי שלא תהיה ראוייה לאדם, אבל אם סרחה עד כדי כך, כבר כתב הרמב"ם (מאכ"א פ"ד הי"א) שהוא פטור, שכן הלכה כרבי שמעון שנבללה שאינה ראוייה לגר לאו שמייה נבלה. עכ"ד. אלא שלכארה יש להקשות שאם בדברי הרה"מ בד' הרמב"ם, מה החידש לנו הרמב"ם בבריה, לאחר שכבר פסק הלכה בכל האיסורים שאם אין ראויין לגר שאוכלים פטור. שאם דין בראיה כאשר אחרים מה חידש הרמב"ם בדיין בריה? וקיים זו כבר הקשה הרבה מחת חינוך (במצווה קסガ את), על דברי הרה"מ. ויצא לבאר אחרית דעת הרמב"ם, שם"ל שהיכא שאכלת שלימה כיוון שהייב אף בשיעור כל שהוא, ממילא חייב אם הופסדה ונסורה ואף שאכלת שלא כדרך הנאה. אולם היכא שצורך כזאת כגון שלא אכלת שלימה בכח"ג אינו חייב אם זה שלא כד"א. אלא שמשים שם שבטלת דעתו נגד דעת הרוב המגิด. אלא שהפר"ח (י"ד סי' קג סוף אות א), פליג על הרה"מ, וס"ל שאף בסrhoחין

מעיקרא כגון זובין ויתושין, אף אם הסרתו אה"כ עד שנפסלו לגמר מأكلת אדם, ג"כ אסוריין מן התורה ולוקין עליהם, סיים וכן עיקר. ולדברי הפר"ח אם אסור מה"ת ולוקה עליהם, א"כ גם דין בריה יש להם ואינם בטלים. אולם הרב פרי תואר על השו"ע שם (סוט"ק ב) כתוב שאין דברי הפר"ח מוכרים. ונראה שדעתנו נותה לדעת הרה"מ. אלא שצין שעכ"פ אסור לאכול גוף האיסור אף נפסל מأكلת אדם. ויעול' עוד בדי'ז בcpf החים סי' קג אות ז. והרב ברכי יוסף סי' קג אות א, הביא את מחלוקת הרה"מ והפר"ח, ציין שם את דברי הרב בת הכהונה שכותב שהמחלקה בנפסלה מأكلת אדם, אולם אם גם נפסלה מأكلת כלב, גם הפר"ח שדעתו נושא ובסוד' הדביא שם שנראין דברי הרב המגיד. עי"ש. והנה אל מול דעת הרמב"ם שפסק גם שרצו מאוסים אסור, מצינו לרביינו הרה"ה בבדוק הבית (בית ד סוף שער א) שדעת אחרת עמו, וס"ל שככל שהרצצים טעםם פוגם מותר גופם וצירים, ואין נאסרים מוה"ת, א"כ השתבהו בעודם בתבשיל, אלא גם אין דין דין ברייה, וכל שיש שישים נגד הטעם המשובה, הם בטלים. וכל מה שנינו בגמ' לגבי נמלים וזובין אין זה אלא אם יש כיו"ב שאינם מאוסים, אולם אה"נ במאסini איןם אסורים מה"ת ואין להם דין ברייה. עכ"ד. ואע"ג שאין דעתו להלכה, מ"מ יעוז' למxon הראש"ל שליט"א בספרו הלכות עולם (ח"ו עמי רס"ט), שצירף דעה זו כנסיפה. יעוז'ש. והנה להלכה מצינו מפורש שפסק מרן בשו"ע (יוז"ד סי' קד סע"ג ובסי' קז סע"ב ב), שאף נמלים וזובבים שהם מאוסים ונפשו של אדם קצה בהם יש להם דין ברייה ואסורים כל התערובת, א"כ הוציאם שתבשיל מותר שאין פליטת דברים אלו הפגומים, אסורת. עכ"ד. אלא שמצינו להרמ"א שכותב בהגהה (יוז"ד סי' קג סע"ג) זו"ל: מיהו דבריהם החשובים כבריה או כיו"ב אם אין פוגמים בעצםם עא"פ שפוגמין התבשיל ואין להם דין ברייה. והדברים מפורשים יותר במא"ש הרמ"א בדברי משה בשם האו"ה. ומדברי הרמ"א הללו למד הרב פנים מאירות (ח"ב סי' סז), דעת הרמ"א שאכן כל שפוגמן אין להם דין ברייה ובטלים. וד"ז השיב להגאון בעל חוות יאיר שכותב בתשובהו שפערוש שאבד במאכל אסור כל התבשיל משום שבירה אפי' באלו לא בטלה. וע"ז השיב לו מדברי הרמ"א הנ"ל. אלא שבדעת עצמו ס"ל להפמ"א שלא כהרמ"א, אלא שבירה אף אם היא פוגמה אינה בטלה אפי' באלו. וכן הבין בדעת הרמ"א הרב ערוך השולחן (סי' קג סע"י יא), שככל היכא שפוגם בטל השرزץ בתבשיל, ולפי"ז המילבי"ז, תולעים, זובבים ופערושים שנאבדו בתבשיל ואינם ניכרים בטלים לגמרי. והוסיף שם שיש מי שאומר שהגינו דוקא בבריה שהיא טוביה, כגון עופר טמא שנסרה לגמרי, אולם בבריה שמאסיה מעיקרא אינה בטילה אפי' בכלל, ודוחה את דבריו מלשון הרמ"א. עי"ש. הרי שלדייא ס"ל להעורה"ש בדעת הרמ"א שאף במאס מתחילה ברייתו, כל שהם פוגמין בטלים בתבשיל. ובשו"ת רב פעילים (יוז"ד ח"ד סי' ח בד"ה וראיתי), הביא את דברי הגאון כתוב סופר ביו"ד סי' סג, שהביא שם את דברי החו"י והפמ"א, והוא עשה פלפול להוכיח דבריה שהוא פוגמה לא חשיבה ברייה ובטללה וכדברי הרמ"א. והרב פעילים כתוב שכיוון שאפשר שבאו אדם לידי טעות להמציא משיטות פוסקים אלו צד זכות להקל בתולעים פוגמים, ובאמת שכ"ז אינו, ולא ניתן להאמיר אפי' בספק כל זהו, וזאת מכיוון שדעת הרמ"א כלל אינה להתייר ביתושין וזובין וכיו"ב שפוגמין ומאסין מעיקרא, כיון שאלו אסורה התורה מעיקרא הגם שהם מאסין, ולא דבר הרמ"א אלא בכיה"ג של עופר

י. כאמור לעיל, שרצוים שהסר בהם איבר כל שהוא, אין להם דין בריה ובטלים בתערובת, אולם כל זה במקום שהרצוים נימוחו בתערובת שאין כל אפשרות למוצאם. אולם אם אפשר למוצאם אפילו אם זה בטורה ובמאזן, אין כאן תנובות כלל, ולא שיקך כאן ביטול, אף שהשרץ אינו בריה, מכל מקום אינו בטל, וכל המאכל אסור¹⁰.

טמא וכיו"ב שאינם פגומים מעיקרנו, וע"ז קאמר דאם נסrhoו ונפגו שבטל השיבותן ומتابטלין, כמו שפירש הרב פרץ הדש (על הרמ"א בס"ק א). ורק מה שהוסיף הפר"ח לחדר שגם ביתוחין זובובין שפגומים מעיקרנו אם אה"כ הסratioו עד שאין ראוים כלל שגם הם אינם בטילים, ע"ז חלכו עליו כל האחرونים והעלוי גם אלו אם הסratioו אה"כ הרי הם בטילים ברובם נתערבו. עכ"ד הרב פעילם. [ນmesh"ב שא"א לץrif סברת החולקים אף הצד או סניף או אף שפק כל דחו, זה לא הבנתי בעניותי, ומה גם שכאמור לעיל דעת הרא"ה להתייר בהזה לגמרי אם הם מאיסין. ולעיל הבאת את דברי מרכן הראש"ל שליט"א בספר הליקות עולם שץrif דעת הרא"ה ז"ל להקל במקום הפ"מ, יעוי"ש]. והנה בתשובות הרא"ה בפרטיות שננדפסה בגליאן תנובות שדה מס' 40, הבאתה מחלוקת זו בקיצור נמרץ, והעיר שם ידידי העורך כמהה"ר דוד אביטן נר"ג, שגם דעת מהר"ש עמצער זצוק"ל המובה בשינוי ברכבה סי' ק ס"ק ג נראה כההמ"ג שהבאתי שם, דס"ל (בסוף דברי פתיחה להל' תנובות) שאף אם הסratioו לא הולוטין דין בריה עליהם. עכ"ד. ועיינתי במרכן הרחיד"א בשיו"ב שם, וצין לפסקי דיןים כי למהר"ש עמאר ז"ל, שכח באודות ביצה שיש בה אפרוח או דם והיא סרוחה, ונתבשללה עם תבשיל מותה, ואינה צויכה ביטול, והטעם כיוון דה הי נטלא"פ. ובס"ד כתוב ולא שיקך דין בריה, מאחר שמכירה ומשילכה. וסיים הרחיד"א ודרכי הרב ז"ל יש בהם טעם עיקרי דאוריתא. והנה לאורה הדיק מסיום דבריו שכח באודן דין בריה וכו', [ויש להעיר לאורה שמה שכח שיש כאן משומם בריה אויל היכא שיש אפרוח בביבה], שאם אין שם אלא דם, כבר כתוב הש"ך בס"ק ס"ק ב, שמן ז"ל לבדוק הבית פשוט לספיקאoso וס"ל שבטייפה דין אין דין בריה אלא היכא שיש אפרוח], ואם הדיק נכוון לאורה החמיר מהר"ש עמאר ז"ל, שאף היכא שאינו פגום מעיקרנו, אף אם הסratioה אה"כ יש עליון דין בריה ואין בטל, אלא שטעמו בטל, וזה דלא כהסכמה רוב האחرونים לעלי, וכי שפק רבני הרמ"א. ואולי מדיין אחר נגע בה שכיוון שיש ממשו של איסור, הכל אסור שמא יגעה במשמו של איסור, וכדלקמן בסუיף הבא. נמצינו למדים שעוזן זה נהלך בו הפסיקום להלכה, והסכמה רוב האחرونים נראה, שהיכא שפגום מעיקר דין בריה עליון ואין בטל, ואם הסratioה אה"כ עד שכבר אינו ראוי, אם נתערבו ואין ניכר הרי הם בטילים ברוב.

10. הנה כמבואר לעיל סע' ז, שבירה צריך שהיה דבר שלם, שאל"כ אין עליון דין בריה. אלא שמצינו דין נוסף בכללים של ביטול, והוא מה שכח מרן השו"ע בס"ק קד סע' א' לגבי עכברא דמרנא שנפל לשכר או לחומרן אם הסratio שלם ולא נשתר שום ממשות מותר ע"י שהיהו שיעים בהיתר נגד העכבר. ואם נחתך לחתיכות דקות ואין יכול לسانנו, כגון שתערוב השוכר במאכל עב, הכל אסור ואין שם ביטול, דהיינו אין

שמא יפגע במשו של איסור ולא ירגיש. עכ"ד השו"ע. ולכארה למדנו מכאן שככל היכא שיש חיש שיפגע במשו של איסור, אף שאון כאן דין בריה (שהרי נחצר לחתיות), מ"מ אין כאן ביטול והכל אסור. וכל מה שמצוינו להיתר בתערובת היינו דוקא היכא שנימוח למגורי האיסור והפק לחלק מההיתר בכ"ג בטל. אולם כל שהחתיכה נשאהה בעין, אין כאן כלל תערובת הכל אסור. ואף ש כדי למצוא את זה צריך דקדוק ועינוי וטורה רב, כגון במקרה שבכל מקום הכל אסור, ולא מדין בריה. אלא שהרמ"א כתב שם וזה: ודוקא בשערץ יש לחוש אם נשאר שלם שלא יוכל להוציאו אבל בשאר איסורין אין לחוש. עכ"ל. ובבד"מ ביאר שהטעם הוא משומם שמא ישאר בו שיעור כעדשה שהוא שיעור טומאה בשערץ מקרי בריה, אולם אין הדין כן בשאר שרצים אלא בשמונה שרצים. ובש"ך ס"ק ג' הביא שכן פירש"י על סוגיא דעכברא (ע"ז דס"ט), והביא הש"ך שהקשה הר"ן מדווע יש לדון מצד ח' שרצים שבכעדרה, הרי אף בשאר איסורים יש לחוש משומם חיצי שיעור שאסור מן התורה? וע"כ מיישב הש"ך שבשאר איסורים כיוון שזה נטלא פ' א"כ ליכא משום טעם, וגם משומם גוף האיסור אין לחוש כיון שבטל ברוב ואינו מכירו, וכן לענין שערץ שיעורו בכעדרה לא בטל כיוון דהוי כבריה. ומציין הש"ך שמדובר מREN הבית יוסף נראה דאפי' בפחות מכעדרה ואף בשאר איסורים נמי לא בטיל ואפי' בגין מושדים כל שא"א לסנו שחייבן שמא יפגע במשו של איסור. נמצא א"כ לדעת הש"ך שלענין שאר שרצים באנו בזה למחוקת מREN הב"י והרמ"א. והט"ז בס"ק א האריך להוכחה שלא כהרמ"א, וכותב שהעיקר הלכה למשעה שאין כל חילוק בין שערץ לשאר איסורין, והעיקר שלן שנימוח למגורי האיסור במשקה הוי כלח בלח ובטל בשלשים, אולם כל שלא נימוח הוי ניכר ואין תערובת, ושפיר יש איסור אם יבלע אותו בעין, עכ"כ אסרו הכל. ועיי' בנקה"כ שהאריך להציג על הט"ז. והרב ערוך השולחן (ס"י קד סע"י א-יא) ס"ל כדבר ברור שאין כל חילוק בין סוג האיסורים אלא הוא כלל בביטול שאינו שייך אלא במה שאינו ניכר בדבר הניכר לא שייך בביטול, וכן אין הלח מתבטל ביבש ולא היבש בלבד מפני שניכר האיסור. ולכן שערץ שנפל למשקה ונחצר לחתיות דקות שא"א לרבען אין לו ביטול אפי' בגין כיוון שהן ניכרין, ואין לה תקנה אלא בסנון. ואם נפל למאכל עב כגון עדשים וגריסים נמוחים, אם השערץ נימוח או נחצר כמו המאכל וא"א להזכיר בינם יש להז ביטול או כדין לה בלח או כדין יבש ביבש. אולם אם המאכל נימוח לגמרי, והשערץ נחצר לחתיות דקות אין שם ביטול אפי' באלו רק החריך בין זה להז, יש ביטול אם הבשר הוא שנחצר לחתיות דקות כמו השערץ וא"א להזכיר בין זה להז, יותר מהשערץ. ובסוגרים כתוב שכ"ז למד כפרוש הט"ז ומהפר"ה. ובסע"ד וזה הביא את הדעה שסבירו לחלק בשערצים האיסורים משיעור עדשה וכותב שאין מקום לדבריהם. והחידוש בדבריו שבסע"ט למד כפרוש הט"ז ג"כ ברמ"א ולא כהש"ך, וביאר את הרמ"א שכונתו שאה"נ אין חילוק בין שמונה שרצים לשאר שרצים, אלא החילוק הוא כנ"ל בין שהאיסור ניכר או לאו, רק כיוון שההשו"ע לא ביאר זאת להדייא, הוסיף הרמ"א וכותב, שלענין שרצים אחרים כגון טיריפות וכיו"ב שנתעוררכו עםبشر אחר, צורה אחת להם ואינן ניכרין, אולם שערץ שונה הוא משאר אוכלים ולכן הוא ניכר, וזהי כוונת הרמ"א. עכ"ד. וכן פסק רבינו הרב פעלים (יוז"ד ח"ד סי"ח בד"ה אך עם), שלענין קפה אין להתר מושום הספיקות שעשה השואל (לענין תולעים

יא. אם התבשיל אינו עב ואפשר לסנוו, כגון השיכר והחומר, מותר התבשיל באכילה או בשתייה לאחר הסינוון. אף לכתהילה מותר לעשות כן, וכך עשיית ליקר או יין מפירות נגועים, ולאחר מכן יסנוו במסנת באופן שלא עברו התולעים למשקה. וכך מותר לבשל את התבליינים השונים עם מים, ולאחר מכן לסנו את המים, ולהשתמש בהם עם טעם התבליין. וכך מותר לכתהילה ליתן את התבליינים וכיו"ב הגם שהם נגועים בחרקים בתוך מטפה עבה [שהא"א לחרקים לעבור דרכה], ולשימה בתוך התבשיל ויינה מטעם התבליינים¹¹.

שבמים), וכותב שם שכל דין תערובת נאמר רק במינו, וכך גם טמא בין דגמים טהורים וכיו"ב, שאין האיסור ניכר, אבל באינו מינו שהוא ניכר בפנ"ע, אלא שמהמת קטנותו ותערובתו בדבר עב اي אפשר לבררו ולהפרידו לא שיריך דין ביטול, דחיישין שמא יפגע בגופו של איסור. ובהמשך הביא דעתו ר"מ והר"ץ והפר"ח. יעו"ש. והנה דברי הרב פעלים הם גם על פת שכבר נפתחה מבואר שם. ומושמע א"כ שאף בתערובת כ"כ גדולה שכמעט ואין מציאות למצוא שם את השרצים, מ"מ דינו ניכר ואינו בטל, כיון שהוא כל סוף ע"י טורה גדול מאד ניתן להכיר בינויהם. ומתאים למrown החזו"א זיע"א בספריו על י"ד הלכות תולעים (ס"י י"ד ס"ק ו בד"ה ושיעור נימוחה), שכחוב זו"ל : "ושיעור נימוחה, היינו שאין העין מכירתו כלל, והלך מתבטל דין ייש ביבש, אבל אם העין מכירתו כSHIPGANNO, אע"ג שאין כה באדם לחפש אחריו חשב כאיסור ניכר ואינו בטל". ומדברי העור"ש הנ"ג מודרך שאם החתיכות שרצ נראות כחתיכותبشر, אין נקרא ניכר ובטל. ואע"ג שבהתאמצות או בדיקות שונות ניתן להבחין בינויהם, מ"מ אנו מתחבוננים במונה כמהות שהוא לפניו, אם הוא נראה כחתיכה בין החתיכות והעין הרגילה אין מבחינה בינוים דיינו ניכר. אולם אם העין מבחינה בינויהם רק שקשה להגיע אל החתיכות עקב התערובת הגדולה החשיב לניכר ואינו בטל. [ובתשובהו אודות הפטריות (נדפס لكمן בחלק התשובות), שכחוב צד להתריר ביצור המיחוד שנעשה שם, היינו משום שבניד"ז יש ודאי חרב, והשאלה אם יש תערובת או לא. אולם שם יש צד שאין כלל נגיונות, ואם יש - זה כמוות כ"כ קטנה, כך שאין חובה בדיקה כלל ודז"ק]. וע"כ בה"ח (ס"י קד אות ה), שכחוב על דברי הרם"א בהגה שמדעת מrown הב"י נראה שאפיילו פחות מכעודה ואפי בשאר איסורין לא בטל כל שא"א לסנוו. וכיון שכן דעת הט"ז והפר"ח והפרי תואר, יש להחמיר. וכן עיקר להורות. [ומה שהתריר מrown השו"ע בס' פ"ד סע"ט, בעבר ובישל بلا בדיקה, שאנו יכול לבדוק. התם היינו כיון שיש ספק שמא אין כלל חרקים, ושאני מניד"ז יש ודאי חרקים שנחתקו לחתיכות קטנות, וד"ק].

11 הנה בשו"ע המובא בהערה הקודמת לעניין שרצ שנפל לשיכר וחומר (ס"י קד סע"א), וכן שם בסע"ב, כתוב שאם נפל ליין ושם או שאר משקין פוגם ואי"צ. ועכ"פ להודיע שם שאפשר לסנוו ומותר. אלא שם איירוי בדיעבד שנפל. אולם מצינו

להדייא שמן השו"ע פוסק בס"י פד סע' יג, שדבר שישי בו נמלים מותר לחממו עד شيיה נרתך ולסננו. הרי שזה מותר לכתהילה. ובב"י הביא בשם האו"ח שאין כאן מבטל איסור לכתהילה, כיון שאין כוונתו אלא לתקן את הדבש, ולא לבטל את האיסור. אלא שבפתח תשובה ס"ק י כתוב בשם הנוב"י שזה מותר רק היכא שכבר מעורב הנמלים, אולם לכתחילה אף שמשנן אה"כ, אסור. ומצין שם הפט"ש למה שכח בנהחלת צבי, שדעת הרבה פוסקים אינה כן. ושם בנהחלת צבי מצין דברי הר"ן בפרק אין מעמידין, ולט"ז סי' קלוז סק"ד ולהתשו' צ"ס יナ, ועוד, שהתיירו לכתהילה לערב פירות מתולעים אם אה"כ מסננים. וכותבiscal זה דלא כהנוב"י. אולם העורך השולחן (בס"י פד סע' פד) מבאר שלא ירדו לסתור דעת הנוב"י, וגם לדעתו מותר לתת פירות מתולעים לתוך יי"ש כיון שאין עיקר הנינתה לשם תולעת, ולכך מותר. ולא אסר הנוב"י אלא מתחת את גוף האיסור לתוך המשקה שזה אסור לכתהילה. ומפניו להט"ז (סי פד ס"ק ט) שזו אם מותר לעשות יי"ש מהותם מתולעים. וכותב שמותר לכתהילה, ואין כאן ממשום מבטל איסור לכתהילה, דהא לא נתכוון אלא להוציא זיעה מן הקמה. אלא שאסר מטעם אחר, שמא יבוא לאוכלו כשהוא בעין. ובפתח"ש ס"ק ג הביא את דעת הפר"ח שחולק על הט"ז, ומתייר לעשות כן לכתהילה ולא חושש לחשש الآخرון של הט"ז [ושם כתוב שאין לגזר גזירות מדעתינו]. וכ"ה בתשובות צ"צ ובתשובות פמ"א ועוד. ועו"ע בס' הליקות עלום ממן הראש"ל שליט"א (ח"ו עמ' רנה), מש"כ לענין סינון החומץ, ושאין בכך ממשום מבטל איסור לכתהילה. יעוי"ש. ובפתח"ש הביא בס"ו ד את תשובה שב יעקב סי' כ"ט, שהתייר לתוך גודגניות מתולעים בתחום כייס קתן תפורה מכל צדדיו ולייתנו בתחום היין. ועו"ע בזובייח צדק ח"א סי' פד אות סג שכח בפס"ד, שבמידנתם שמים בתחום השיכר סוג TABLEINIM שונים וקווררים היטב בבורך סמטרוט, ומণדרים אוורו בבורך הכליל שאליו זורם השיכר, ודבר זה מותר אף לכתהילה, אף אם יש שם TABLEINIM מתולעים, עיין שהתבלין קשורין בתחום סמטרוט ואינם באים לתוך השיכר, ואין נסחת אלא טעם ומותר לכתהילה. [אלא שצ"ע שהזובייח צ שם באות סט הביא את דעת השפ"ד בסתמא, שכמיהן שהם מתולעים, אסור ליתנים בגבגד פשתן וליתין בתבשיל, שהגם שאין כוונתו רק על הרוטב, ושונה הדבר מתולעים או נמלים בדבש, אלא שישים שאין לגזר במאי שעושה כך, רק שיהיה בגד עב, בענין שלא יצא המתולעים. ולמעשה מזה שהביא דבריו בסתמא, ממשע שהכי ס"ל, וזה סותר דבריו דלעיל. ובאמת שהרב המגיה העיר זאת בסוגרים, בסוף אות סג, וכותב שאפשר שבכמהין הינו טעם כיון שזה ודאי נגוע, אך התבלינים אין ודאי שנגועים. אלא שעדין יש לעין שהרי באות מ, וצין להז גם בתחילת אותן סג, התיר לעשות גם מקמח שווודאי מתוליע יי"ש, וכן מצימוקים ודאי מתולעים. וא"כ מי שנא הכא. ואולי אפשר להקל שלענין יי"ש זה עבר מהכליל הראשון לכלי שני שהוא נקי, ולא התיר בכלי שני אלא ספק נגוע. אולם בכמהין הוא מניח בתחום כליל התבשיל (בענין כליל שני בשיכר) ולכך אסור בזובייח נגוע. אך עדין צריך לזה מקור וטעם. ובתחו"ד הביא באות סג מדברי השו"ג שיש להתייר היכא שהראשות המתולע נמצאת בכלי הראשון אך אסור לשים בכלי השני כשות מתולע, דהיינו למיחש שהחולעת שתשתאר בשיכר. ממשע אה"כiscal ההחש בגוף התולעת ממש שתשתאר, אולם בתחום בד אין חשש כזה. (ואגב עיר שמדובר השו"ג יש לאסור את המשקה הנקרה "תקילה מסלה", שהgam שהצמיחה שמןנו

יב. טעם של השרצים בטל בתערובת, ולכון אם נפלו חולעים או זובבים לתוך התבשיל, מסיר את השרצים והتبשיל מותר, שטעם השרצים בטל ברוב, ותמיד יש רוב נגד הטעם. והטעם שדי ברוב היהר, ואין צורך שישים לבטלו, הוא מכיוון שטעם של החרקים פגום, ואין טעם שצורך שישים נגדו. ויש מחמירים בחלק מסווגי השרצים להצריך שישים נגד התולעת, אולם להלכה העיקר כדייה ראשונה. אולם כבר שנפל לתוך שיכר או חומץ רותח, או בazonן ושעה 24 שעות, כיון שטעמו אינם נתונים טעם לשבה, צורך שיהיה שישים בתבשיל נגדו¹².

מופק כל סוג המתאקללה, וכן יתר החומרים - מותרים בשתייה, אולם בסוג האמור מונחת תולעת שלימה כמות שהוא בתחום הבקבוק, ויש לחושש לגופו של איסור). וצל"ע עדין היישוב בין דברי הzb"צ. עכ"פ נראה להלכה ולמעשה מדעת רוח"פ שモתר לכתהילה לעשות משקין וכיו"ב מפיריות נגועים, כל שימושם דרך עב שאין התולעים עוברים דרכם. ומכו"כ מותר לשים בחך בד סגור היטב עלים שונים שהם בחזקת נגועים - כגון פטרוזיליה או כוסברה – בתבשיל, או נגענה בהה, כיון שאין צורך אלא לטעם העלים. וכמו"כ מותר לבשל תה בתחום קומקום עם עלי נגענה, ולאחמן"כ למזוגם לתוך כוס דרך מסנתת דקה (כגון שמנוחה בתחום המסנתה בגין עב או צמר גפן), ומותר לעשות כן לכתהילה. ובפרט בעלים בסוג הנ"ל שם בחזרקה נגועים, אולם לא וודאי נגועים וכיודע. וכן התיר להדייא הרב ערוך השולחן בס"פ סע' סג, לשים בתחום מטבח פטריות שהם נגועים פוגם. וליתנה בתחום התבשיל. (ועז"ע בשו"ת משביב דבר ה"ב סי' כו, שהתיר לעשות שמן מזרע קנבוס הגם שיש בו הרבה תולעים, עז"ב סי' ד מה שהතיר לענן אכילת הפסולת).

12 כתוב מרן בשו"ע (סי' קוז סי' ב), זכוכ וכיו"ב מדברים המואסים וכו' שנמצא בתבשיל זורקן התבשיל מותר, שאין פליטת דברים אלו הפגומים אסורה. וכ"כ מרן בשו"ע סי' קד סע' ג, שדברים המואסים כגון נמלים זובבים ויתושים וכו' אף נתערבו בתבשיל ונמהה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרים. עכ"ה. ככלומר להדייא פסק מרן כדי ברוב וא"צ שישים, וה"ט כיון שטעם פוגם. ודבוריו בסע' ג באים לאפקוי עכבר שכחוב בסע' א', שעכבר שנפל לשכר וחומץ, אם נפל לצנן ולא שהה מעת לעת מורה, אך אם נפל לרותח או בזנן ושהה מעיל"ע, מותר רק אם יש שניים כנגדו. והטעם, כיון שעכבר אינו מאוס ועלה על שולחן מלכים. אלא שגם עכבר אינו נ"ט לשבח אלא בשכר וא"צ שישים [עכברא דדרבא שווואי טעם לשבח, שדיינו כשאר משקין ובטל ברוב וא"צ שישים]. עכברא דדרבא שא"צ ס' אם נפל ליין ושם, נחלקו הפוסקים אם פוגם או לא, עז"י ש"ך וב"ח שדעתם שאינו פוגם אף לדעת השו"ע. ועי' פר"ח ס"ק א שכחוב להקל גם בעכברא דדרבא שא"צ ס' אם נפל ליין ושם. וע"ע כה"ח סי' קד אות א]. ומהא שמרן השו"ע בסע' ג שם, וכן בס"י קוז הנז' לא חילק בין סוגי התבשיל השונים, מוכחה שדעתו להלכה שבכל סוג התבשיל טעם השרצים הנ"ל פוגם, וא"צ שישים. ובאמת שהב"י הביא את דעת

הרוקח שזובוב אף בחלא ושכרא פוגם ואי"צ שישים, ומайдך הביא את דעת הרשב"א שזובוב שנפל לחלא ושכרא אינו פוגם, וכדיין עברך. אלא שלhalbנה כנראה פסק מרן قدעת הרוקח. אולם הרמ"א הביא להלכה שם בס"ג את דעת הרשב"א להחמיר. ובמש"ז אות ו, כתוב שאינו מבין מדו"ע העולם מיקל בחלא ושכרא שנפל לתוכו זובוב הרי סוכ"ס הרמ"א הביא דעת הרשב"א להחמיר, וכ"כ הש"ך בסי' קוז סוס"ק ז, שבחלא ושכרא לכ"ו"ע אסור. עכ"ד. ומש"כ לכו"ע, אינו מובן, שהרי דעת הרוקח להתייר, וכ"ג דעת השו"ע. ועו"ע בערוך השולחן סי' קד סע"ט, ובס"י קוז סע"י יד. אלא ששאר שרוצים כגון זובון ויתושין שנפלו לתבשיל, הסכים הרמ"א לדעת השו"ע, וז"ל בס"י קוז סע"י ג על דבריו השו"ע שא"צ ס' כתב בזה": וכן המנהג פשוט, אע"ג דיש מהמירין, דברי המקילין עיקר. עכ"ל. וכ"פ להלכה הט"ז בס"י קד ס"ק ז, וכ"כ להלכה הפר"ח בס"י קד אות י, ובס"ס ק"ז. אולם הש"ך בסוס"ק קוז ס"ק ז כתב להחמיר בזה, וכדיעת המהרש"ל. ועי' ה"ח סי' קד סוף אותן כ, שכח שמהחמיר תע"ב. אלא שזה נגד דעתו הברורה של השו"ע להקל בזה, וכן נגד המנהג כפי שכח הרמ"א. ובפ"ת ציין לדעת הרדב"ז סי' מז, והנה שם כתוב הרדב"ז להזכיר שישים בזובוב שנפל לשער שעיל האש, אלא שישים שכ"ז אם תמציה הזובוב משכבה, אבל אם הוא פוגם חד בתاري בטיל. [וקצת תימה, שהיכן מצינו זובוב בתבשיל שמשביח]. והנה הגם שהכא הסכים הרמ"א שא"צ שישים, מצינו שכח בס"י פד סע"ט, לענין עבר ובישל ללא בדיקה שאם לא יכול לבדוק מותר, כתוב הרמ"א כי אין לך פרי שאין בו שישים נגד טעם התולעת שבתוכו. עכ"ד. ממשע"כ שציריך שישים נגד. אלא שהרב עצמן בתורת החטא (והב"ד הש"ך שם ס"ק ל), כתוב שאין בזובוב וכיו"ב החמיר וועי"ל[]. אמן הט"ז בס"ק יד וכן הפר"ח באות לב, הפר"ת באות כ, כתבו גם תולעת פגומה ואינה אסורה. וכ"פ הערוך השולחן בס"י פד סע"ג, וכחוב שם שרוב תולעים ושרצים הם מאוסים ואין פלייתן אסורה. והויסף שם שהחויש מעיד שהתולעים פגומים לפחות. עכ"ד. וכ"ז אף בתולעים שנמצאים בתוך הפירות, שהרי התו"ח והערווה"ש בהא קמיiri. ועי' בכח"ח סי' קד אות כא, שהביא דברי הרשב"א במשמרת הבית, שאף הגדל בפרי הוא מאוס, והביא דברי הפר"ת שכח שם שלදעת הרוקח אינו מאוס ולדעת הרשב"א אין חילוק. והב"ד הינה"ג שאסר בזה, ודעת הער"ה להתייר בזה. והביא בסיום דברי הפר"ת שהרוצה לקಡש את עצמו יהוש לפליית תולעת הפירות עד_DACא ישים. עכת"ד. אלא שכאמר ר' העתיק להלכה, וכן יש להורות לאחרים, שאף התולעת שבפירות היא פגומה ואינה אסורה בתערובת ואי"צ שישים נגד טעמה. וכן כתוב להלכה בשו"ת מהרש"מ "ה"א סי' קעד, בתשובה לגבי הדובדבנים, שאף תולעת דינה זובוב ופוגם. ועו"ע שם מש"כ שגם בחלא ושכרא יש להקל, ודלא כהש"ך הנז' לעיל. ועוד הערכה אוסף לציוון, שמדובר הרמ"א הנז' (סי' פד סע"ט), מוכח שגם אם צריך לישר בששים, וכך שמשכבה בטיעמו, משערם שישים נגד החrisk ולא נגד כל הפרי, ואין אומרם שהפרי נעשה חן". ועו"ע בשו"ת תרואה"ד סי' קעב, במ"ש בשם שערוי דורא (סי' מט), ובדעתו עצמו.

יג. כמשמעותה של הרץ מן התבשיל, אף אם הוציאו עמו כף, אינה צריכה הגעה, כיוון שטעם הרץ פגום, וכאמור. וק"ו אם הוציאו יחד עם התבשיל, שיש שניים נגד התולעת, שאז לכ"ע לא אסור. ואם הרץ נפל לתוך כלי שני, אין הכלי אסור כלל, כיוון שכלי שני אינו מבליע ואין מפליט [ואם זה כבר שנפל לחומץ והוא משביח, נתבאר בהערה].¹³

¹³ כתוב הרמ"א בסעי' ב', שאם לפקח עם הקפה דג טמא מן הקדרה או שאור דבר שאינו פוגם אסור להחזיר הקפה לקדרה. ובש"ד כתוב שם שאף אם הקפה גודלה שיש בה שניים נגד התולע אסור. וה"ט כיוון שיש שחש שמא האיסור מתפשט לכל הקפה. ואם החזיר, צריך שניים נגד האיסור ולא נגד הקפה, שכןנה נעשית חנ"ג. [ועי' ש"ד שם שכח שחייבנו דזוקא במתחת חדשה. אולם בישנה צריך שניים נגד כל הקפה. ועי' בסעי' ה', שהביא מרן שתתי דעתות בו, ובבדעת הסתמן כתוב לשער בכולה, דכל מה שבלוע נעשה איסור ולא ידעין כמה בלוע]. ואם הוציאו מעט מן התבשיל עם האיסור, והחזיר לקדרה, צריך שניים גם נגד הכמות של התבשיל. [ואי"צ נגד כל הקפה. והש"ד חולק ומחייב נגד כל הקפה. עי"ש]. עכ"ד. וברור שם הוציאו עם התבשיל בשיעור שניים נגד האיסור, שלא נאסר הקפה, וכ"כ הרדב"ז בשו"ת ח"א סי' מה. ואמנם כל זה כפי שהdagish הרמ"א, רק בדברים שאינם פוגמים, כגון דג טמא, או עבר שנפל לחומץ ושכר. אולם בזבובים ושאר שרצים שפוגמים לא נאסرا הקפה כלל. ולפי הנז' בסעיף הקודם, שהעיר להלכה שכלי מינים אלו פוגמים, מ밀א אפשר להוציאו בкус. ואמנם הרדב"ז הנז' לעיל, כתוב שזבוב שנפל לכלי ראשוני, יש להוציאו עם קיסם או ביד, ולא בכלל, אא"כ מציא עם התבשיל שיש בו שניים נגד הזרוב, אלא שגם סימן שכ"ז בזבוב שתמציתו משביח, אולם אם הוא פוגם חד בתרי בטיל. ע"ב. והנה כ"ז בכלל ראשוני, אולם אם החרק נפל לכלי שני, כיוון שכלי שני אינו מבליע ואין מפליט (עי' שו"ע יונ"ד סי' קה סעי' ב', שבהודה בעלמא סגי), אף אם החרק נותן טעם לשבח, אין לאסור את הקפה.

הרבי דוד אביגדור / העורך

בגדרי קדושת עוזי בבל וכיבוש מלכי בית חשמונאי וגבוזות ארץ ישראל לעניין ערלה

[המשך מהגליון הקודם הקודם]

ונבואר יותר, דצ"ב מדויע הרמב"ם בהל' תרומות פ"א ה"ב ובהל' מלכים פ"ה ה"ו, כתוב הארץ ישראלי היה מה שכובשיםכו', למה לא הזכיר דאפשר נמיakenות בחזקה דבריהם, כמו שעשה עזרא. ובהל' מלכים אפשר לישב קצר, دمش לא כתוב אלא דמה שכובשיםכו' ה"ה כמו מה שכבש יהושע. אבל בהל' תרומות כותב בפירוש הארץ ישראלי היה מה שכובשיםכו'. וצ"ע למה לא מזכיר דמהני נמי חזקה דברים כעוזרא.

ונראה, דלשון הרמב"ם בהל' תרומות פ"א ה"ב, הוא: "ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא ארצות שכובש מלך או נביא וכו' מדעת רוב ישראל". ובהל' מלכים פ"ו ה"ו: "כל הארץ שכבושים ישראל" וכו'. מבוואר להדייא שלא מيري על הארץ המובטחת לאברהם, אלא אפי' מתפשטים לכל הארץ שהיא, נמי יש לה דין הארץ ישראלי, כיון שכבושה תחת יד ישראל בכח כיבושם דבריהם.

ומפוזר יותר, ברמב"ם בהל' שמיטה פ"ב הט"ז: "וכן לעתיד לבא בביאה שלשית בעת שיכנסו לארץ יתחלו למנות שמיטיןכו' ויתחייב כל מקום שיכבשוו במעשרות שנאמר והביאך "י אליהיך אל הארץ אשר ירשנו אבותיך וירשתה. מקיש ירושך לירושת אבותיך" וכו'. ומשמעו דמיירי במא שיכבשו בשאר מקומות שלא כבשו אבותינו עולי מצרים, שהרי קדושת עזרא לא בטלה, וממושבת השגת הראב"ד. וכמ"ש בשאלת דוד בק' השמטה דף י"ט ע"ב. ובחיי הגרא"ח הלוי שם בתחיה" דבריו כתוב דאפשר דוגם הראב"ד לא כיון להשגה. ע"ש. [אם כי בהמשך לא נקט כן, וחידש דבער"י קידוש בשעת כיבוש. ועמ"ש בהערה הבאה]. וגם כאן מזכיר הרמב"ם כיבוש דזוקא, והוא כדאמרן, דבשאר מקומות שלא כבשו עולי מצרים ס"ל שלא מהני אלא כיבוש.

זהמי איתא בספרי דברים פיסקא נ"א: "כל המקום אשר תדרוך כף רגלום בו, אם למד על תחומי הארץ הרי כבר נאמר מן המדבר והלבנון, מה

تلמוד לומר כל המקום אשר תדרוך, אמר להם כל מקום שתכbsו חוץ מקומות האלו הרי הוא שלכם". וממשיך שם ולומד דודוקא אחר שכbsו ארץ ישראל המובטחת אז הוא דמהני. ע"ש. ועי' גם בירושלמי בחלה פ"ב סוף ה"א.

ומבואר מדברי הספרי דפסח הכתוב "כל מקום אשר תדרוך" כו', הוא בכיבוש שאר מקומות שאינן מן המדבר והלבנון (dehyino הארץ המובטחת), אלא שאר ארצות הרחוקות, וזאת הוא לכיבוש הוא דמהני וחזקת לא מהני בשאר ארצות. אבל בארץ המובטחת מהני חזקה ללא כיבוש.

זהטעם לזה מבואר על פי דרכנו, לקדושה זו היא קדושה התלויה בקניינים, דהיינו ארץ ישראל אברם גופיה קנהה בחזקה, כדאי' בע"ז נ"ג ע"ב, ארץ ישראל מוחזקת להם מאבותיהם. ומה שצרך קידוש, הוא כדי שייהי בה דין ארץ של ישראל, דאמנם הארץ גופה כבר קנויה לאברהם, אבל הרי לא היה לה דין ארץ ישראל כלל. דוגוף הארץ נתן לו הקב"ה מתנה וכבר החזיק בה במאמר ה' יתברך" קום התהלך בארץ" כו', אבל דין ארץ ישראל למצותה, נאמר לבני ישראל לאחר שניתנה תורה. ומדין תורה קדושה זו לעניין מצוות הארץ - איןנו תלוי כלל בארץ המובטחת, אלא בכל ארץ הקנויה לישראל בכל מקום אשר תדרוך כך רגלכם (ביבוש נ"ל), אלא דיש גזה"כ שצרך קודם לכיבוש א"י המובטחת ואח"כ מהני בשאר ארץ, וכן לעיל בספר. ובאמת יש מצוות שא"צ כלל כיבוש, כערלה פ"א ה"ג, ובספרא ריש פר' בהר, וככלහן. דסגי בבייה ולא צריך כיבוש. ובודאי מה דמהני ביה, היינו משום שכבר מוחזק היה להם מאבותיהם. אבל יש מצוות כתרומה ושביעית שלא סגי בבייה וצריך כיבוש וחילוק, כדילי"פ' מקראי. ויש מצוות שצרך ביאת כולכם, כלהה ויובל ומעשרות, והוא דין נוסף. ויתברר עוד להלן בס"ד. וא"כ הא דבעי' כיבוש או חזקה איןנו כדי לקנות את גוף הארץ, אלא הוא מדיני מצוות הארץ שצרך שתיהיה מוחזקת בקניין ביד כל ישראל כדי שתתחייב במצוות התלויות בה. וזהו שכתב הרמב"ם בהל' בית הבירה ספר'ו, הנ"ל בריש דברינו, "וכיוון שנלקחה הארץ מידיהםبطل הכבוש ונפטרה מן התורה מעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיוון שעלה עזרא וקדשה, וכו' בחזקה שהחזיקו בה" כו'. הרי שתלה קדושתה ודין ארץ ישראל בקניינים גרידה. וכן נ"ל, גדר הקדושה האמור כאן הוא לחזוב במצוות התלויה בשם ארץ ישראל שיש להארץ. ודוק.

ועי' ברמב"ן בריש גיטין, שכתב דדו בעכו אחר חרבן בית שני אע"פ שיש סובריםDKדושה שלישית יש להם, מ"מ ארץ ישראל בחיבתה עומדת לעניין ישיבתה ודירותה. וכן מבואר בcptור ופרח הביאו מהר"י קורקוס בהל' תרומות

פ"א סוף ה"ג, ודיקן גם מלשון הרמב"ם שם, דארץ ישראל שננתה לאברהם אבינו אף' שלא כבושא, דוקא לעניין מצוות אינו ארץ ישראל, אבל לעניין ישיבת ארץ יישוראל והכל מעלה לא"י ולשאר דיןיהם, שפיר הוא מארך יישוראל. ע"ש. וכן הוכיח בישועות מלכו י"ד סי' ס"ז, מדברי הרמב"ם בהל' סנהדרין פ"ד ה"ו, שכותב שאין סומכים זקנים אלא בא"י, וכל א"י שהחזיקו בה עולי מצרים רואה לסתיכה. ואמאי הרי כתוב בביטול קדושה ראשונה, א"ו דוקא לעניין קצר מצוות בטלה. [וכבר ל"ב להדיא הרדב"ז שם, והב"ד הכה"פ דן. ע"ש]. והשיב על דברי מהרי"ט זהה. ע"ש. ואcum"ל עוד¹⁴.

זה מיה נראה دقינו של החסרון בביאת עוזרא הוא רק מה שלא היה ביתא כלכם, ואילו באו כולם היו חייבים בתרומה מן התורה, כמו"ש הרמב"ם בהל' תרומה סוף"א, מוכח דהיה לביאת עוזרא דין ביאת רבים המועילה בארץ ישראל המובטחת לכיבוש רבים. ודוק.

וראיתי בمعدני ארץ תרומות פ"א ה"ה, שעמד בזה, וכותב קרוב למה שכתבתי,
אלא שנטקsha בהק דע"ז. וחילוקו לא נתברר לי כל הצורך. אבל אילולי
דדלא לנ' קו'. זלהה"ה.

ד. החסרון של ביתא כלכם בימי עוזרא לעניין חלק מממצאות הארץ

עדין יש לבאר מ"ש הרמב"ם בהל' בית הבחירה שם "אבל חיוב הארץ בשבעית
ומעשיות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים" קו'. למה פרט והזכיר רק

¹⁴ ובספר הלכות ארץ ישראל המוחש להטור עמל ט' כתוב: "ולפי דעתו לא בעיא קידוש בכל מקום מכל מה שכבשו עולי מצרים, ואפילו היום אם תהיה עיר אחת מיוحدת לדירת יישוראל והשודות מיוحدות לישראל ולא יהיה עליהם אימת גוי שיוכן לגורשם ממנה, זו היא קדושתה וחיבת במעשר דאוריתא". ועת הרמב"ם אינה כן, זה הרבה המחבר ספר שלא צריך ביתא כלכם כדי להתחייב במעשרות. אבל דעת הרמב"ם שצරיך ביתא כולכם, ולכורה בהל' שמייטה וMBOL פי"ב הט"ז הנ"ל, מבואר דלא זו בלבד דב עלי ביתא כולכם, אלא עלי נמי שיהיה הביאה בזמן הכיבוש, כמו"ש בחיל הגר"ח הלו ש. אם כי בזה חולק עליו בספר אבל האזל בהל' בית הבחירה פ"ו הט"ז. גם ראיתי שהערו דברם"מ בריש הל' תרומות מבואר כלל הגר"ח. ע"ש. אבל לשון הרמב"ם דנן בפנותו מבואר הגר"ח, לדאי זה צורך הזכיר "בעת שיכנסו לארץ דין בביאה שלישית" בכךן, הי"ל לומר בעת שיכנסו רוב יישוראל קו'. שהרי הרמב"ם ס"ל דליך דין בביאה שלישית, לגבי קדושת הארץ. א"ו משמע לדובי ביתא ככולם עלי ביתא שלישית, וכך הגר"ח. וצ"ע כתע. [גם ספר אבן האל אינו תחת ידי כתע]. ואיך שיהיה מי דב עלי ביתא כולם מפורש ברמב"ם בהל' תרומות פ"א וביה בית הבחירה פ"ו, הנ"ל. ויתירה מזו מבואר בדברי הרהמ"ח הנ"ל כלל ב עלי כבושם כלל, אלא אף' יוכנו או יקנו קבוצה夷ישראלי עיר אחת סגי, ובתנאי שלא יהיה אימת גוי, וזה קדושתה. וצ"ע מנ"ל חידוש זה, ובפרט התנאי "שלא היה עלייהם אימת גוי שיוכן לגורשם קו' וזה קדושתה". ומה גם דעתאי זה הרי היה רק ביוםות המשיח או לעת"ל, אשר לא ישא גוי אל גוי חרב, ועלום כמנ Hugo תמיד מלא מלחמות קו'. וצ"ג.

"חיוֹב שְׁבִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת" כו'. ולא כתוב בפישיותו "אבל קדושת הארץ" וכו'.

זהנה בקדושה ראשונה דיהושע היה מעלה נוספת על בית עזרא, והיא ביאת כלכם, וכמ"ש הרמב"ם בהל' תרומות סוף¹⁵ א. גם מבואר בירושלמי שביעית פ"י ה"ב ובעברי בערךין ל"ב ע"ב, שמכיוון שאין היובל נהוג אלא "לכל יושביה" (ויקרא כה,י), בזמן שכל יושביה עלייה ולא בזמן שgalו, לכן נמצאת אומר כיון שgalו שבט ראוּבֵן וגָד וחצֵי מִנְשָׁה בטל היובלות. ע"ש. א"כ אע"פ שעדיין לא בטל הכיבוש העיקרי ארץ ישראל ובית המקדש היה קיים עדין, מ"מ כיון שלא ישבו בכל ארץ ישראל ובטל דין "לכל יושביה", בטל היובלות.

גם מבואר בספרא ובירושלמי בערלה פ"א ה"ג, שכל י"ד שנה שכבשו וחלקו לא נתחיבו בתורה מ' ובשאר מצוות הארץ, מן התורה. פרט לערלה וחלה שלא נאמר בהם אלא ביאה. ע"ש. וראה גם בעברי בקידושין ל"ז ע"א, וברמב"ם הל' שמיטה יוּבֵל פ"י ה"ב וה"ח¹⁵.

ומבואר בזה דבריאת כלכם וקדושת הארץ הם ב' עניינים נפרדים לגמרי, דאפי' כבשו כל זמן שלא חלקו וישבו כל שבט בפע"צ אינו נקרא ביתם כלכם. ואינו קשור לכלל מצוות הארץ וקדושתה, אלא דין נפרד הוא, שקצת מצוות הארץ אינם קשורים בכיבוש כלל, אלא צריך בהם ביתם כלכם דוקא ולא מועיל לא כיבוש ולא חזקה אם אין ביתם כלכם.

וכאמור כן דרשו חז"ל על מצוות היובל. וכן בחלה דרשו חז"ל בכתובות כ"ה ע"א, מ"כ"י תבוארו" שציריך ביתם כלכם. וכ"כ הרמב"ם בהל' תרומות ספר"א, שכך הדין גם בתמורה ומעשרות. ודנו רבים מאין יצא לו זה. ועי' מהר"ט ח"א סי' כ"ה. ומבואר מזה שכל ימי בית שני לא נמו יובלות ולא נהגה חלה ותרור"ם מן התורה בכל ארץ ישראל.

ה. בערלה ורביעי א"צ ביתם כלכם

זהנה גם בערלה נאמר בתורה (ויקרא יט כג): "וכי תבאו אוּך הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלה" כו'. ולכאו גם בערלה היה ראוי שנאמר "כי

¹⁵ ולפי"ז צ"ע במ"ש הרמב"ם בהל' שמיטה יוּבֵל פ"י ה"ג: י"ז יוּבְלִים מִנְיָנֵן שישראל משנכננו לארץ עד שיצאו, ושנה שיצאו בה שחרב הבית" כל. והרי מבואר בעברי ובירוש' וברמב"ם הל' ח' הנ"ל, שמשgalו ראוּבֵן וכוי בטל היובלות, והוא זה לפני שחרב הבית. שוב מצאי שכביר עמד בזה המבי"ט בקרית ספר. ע"ש. אבל לכוארה יישבו הוא דלא כמפורט בהרמב"ם הנ"ל, דלאיזה צורך כתב הרמב"ם את ההלכה זו דמשgalו ראוּבֵן וכוי בטל היובלות, אם ס"ל דחוירו אח"כ כמ"ש המבי"ט. וצ"ע.

תבואו - ביאת כלכם". וא"כ אין ערלה נוהגת בזיה'ז מן התורה כלל. אבל איינו כן, הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"י ה"א, כתוב "ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחור"ל מותר". וכ"כ מrown בשלהן עורך יordan ס"י רצ"ד סע' ט'. ובודאי היינו משום דערלה נוהגת מן התורה בזמן זהה. והטעים זהה מבואר ב מהרי"ט ח"א ס"י כ"ה, דברלה דרשנו חז"ל בספר פר' קדושים, כי תבואו פרט לשנטעו גויים עד שלא באו לארץ. מבאר שם הטעם שלא דרשוהו לביאת כלכם, יובא להלן בס"ד.

ויש לבאר בזיה האם ערלה נוהגת מן התורה גם בגבולות עולי מצרים או דוקא בגבולות עולי בבל. ומהז זמן כתבתבי בזיה, ונדפס בחלוקת השדה לידי הרש"ז רוח שליט"א, והריני להעתיק כאן עיקרי הדברים שכתבתי שם.

הgam שכמה אחיםוניים כתבו שעRELה נוהגת מן התורה בכל ארץ ישראל, גם במה שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, לע"ד נראה שאיינו כן, ואין ערלה נוהגת מן התורה אלא במקומות שכבשו עולי בבל. וזאת מהמפורש במשנה בערלה פ"א מ"ב: "עת שבאו אבותינו לאرض מצאו נטווע פטור, נתעו ע"פ שלא כבשו חייב". ובירושלמי שם יליף לה מקרא "ונטיעתם" פרט לשנטעו גויים עד שלא באו לארץ. [וכ"ה בספר פר' קדושים פרק ה' פרשה ג': כי תבואו וכו' ונטיעתם" פרט לשנטעו גויים עד שלא באו לארץ וכו' מכאן אמרו עת שבאו אבותינו לאرض וממצו נטווע פטור נתעו ע"פ שלא כבשו חייב]. ממשיך היירושלמי ושאל הרי ר' ישמעאל סובר שכלי ביאות האמורות בתורה לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק הם. ושם מתני' שלא כר' ישמעאל. ר' הילא בשם ר' לעזר מודה ר' ישמעאל בחלה וערלה שכחוב "כי תבואו" ו"בבואכם", ומדיננה הכתוב משמעו شيئا' חכמים חייבו. ע"כ היירושלמי. והיה מקום לומר שמכיוון שעRELה לא צריך כיבוש, א"כ גם משפטלה קדושה ראשונה נשאר חיוב ערלה כשהיה לפניהם, שהרי כל דין קדושה ראשונה איינו אלא קדושת הקיבוש עצמו, כמו'ש הרמב"ם, וכן'ל. וכיון שנתחייבו בעRELה עוד לפני שנטקודה הארץ, א"כ יש מקום לומר שגם משלחה ובטלת קדושת הארץ עדין חיוב ערלה במקומות עומדים, ונוהג מן התורה בכל הארץ אף במקומות שלא כבשו עולי בבל. ושורר שכ"כ המלבושי יordan בكونטרס חותמת קרקע ס"י ב'. [וכ"כ בשאלת דוד בكون' השמייה בסוף ח"א, דף ט"ו ע"א].

אמנם קשה על זה. א. פשט ד' הרמב"ם בהל' תרומות פ"א ה"ז, משמע שגבולות עולי מצרים אינם גבולות הארץ המובטחת בפרשת אלה מסעי, אלא הרבה פחות מזה. ע"ש בمعدני הארץ. ואיך יתכן שלא יכתבו חז"ל שעRELה נוהגת מן התורה גם במקומות שלא כבשו עולי מצרים, הרי אם אין ערלה תלואה כלל בקבוש, ראוי שתנהג בכל הארץ המובטחת, אף' במקומות שלא כבשו עולי

מצרים. ומפורש בהרמב"ם בהל' תרומות פ"א ה"ב, שסתם ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא הארץ שנקבשו כיבוש רבים. ע"ש. והיינו כיבוש עולי מצרים. ומכיון שעלה אינה תלואה כלל בכיבוש א"י, ראוי שתנהוג בכל גבולות הארץ המובטחת, ואין יתכן שהמשנה לא הזכירה אלא ערלה בארץ ישראל פ"ג מ"ט. ב. הרי אע"פ שלא צריך כיבוש עכ"פ比亚ח צrisk, כמפורש במשנה שלא נתחייב אלא משעת ביאתם לארץ, רק כיבוש אין צrisk, וא"כ כשם שהקדוצה הראשונה נבטלה משפט הכבוש, כך גם ערלה שתלויה בביאה מסתבר שכבטלה הביאה בטל דין ערלה. ג. בירושלמי הנ"ל מפורש שדין ערלה דין חלה, ושניהם תלויים בביאה ולא בכיבוש, ואעפ"כ הרי חלה בזמן זהה ואף בבית שני בימי עזרא, אינה אלא מדרבן, כמ"ש הרמב"ם, דבחליה יש דין ביאת כולכם הנלמד "מבבואכם", וכיון שבבית שני לא עלו כולם אין חלה נהוגת אלא מדרבן. הרי מפורש שאע"פ שחלה אינה תלואה בכיבוש אלא בביאה, אעפ"כ משפטלה ביה וגולו, בטל חיוב חלה מן התורה, ובבית שני לא נתחייבו, כי חסר ביאת כולכם. ומעטה גם ערלה נמי הוא הדין, דמה שנתחייבו בביאה ראשונה נבטלה משגלו, ומכיון שלא מצינו בערלה שצrisk ביאת כולכם, שהרי מ"כ תבואר" דרישו חז"ל בספרא פרט לשנטעו גוים עד שלא כבשו כן"ל, א"כ בקדשות עזרא נתחייבו ערלה מן התורה במקומות שקידש עזרא דווקא, אבל לא במקומות שכבשו רק עולי מצרים.

ושוב ראיתי שכ"כ כמה אחרונים. מהר"ט ח"א סי' כ"ה באמצע התשובה, כתוב שבערלה אע"פ שכותב "כי תבואר", נהוגת בארץ ישראל מן התורה בזמן הזה, משום שבספרא דרישין "כי תבואר" פרט לשנטעו גוים וכו', וכיון שקיים"ל שמה שנטעו אע"פ שלא כבשו ח"יב, מסתבר לאוקמי דרשא ד"כ כי תבואר" פרט לשנטעו גוים וכו', ולא לומר שצrisk ביאת כולכם. עוד הכריח כן משום שעלה נהוגת גם בחול' מהלכה למשה מסיני, וכיון שאינה תלואה בארץ לא מסתבר להצrisk ביאת כולכם. עכ"ד בתוספת באור. ואע"פ שלא כתוב אם מדובר בתחוםי עולי בבל או גם בתחוםי עולי מצרים, לימד סתומם מן המפורש בדבריו במקו"א, בס"י מ"ז הנ"ל, שכותב להדיא שכל מה שלא כבשו עולי בבל אין לו דין ארץ ישראל אלא דין כסורייא לכל דבר. עש"ב. והדברים ברורים.

אמנם ראיתי בצל"ח ברכות ל"ו ע"א, שכותב בפשיטות שמכיוון שוגם בערלה כתיב "כי תבואר", צrisk ביאת כולכם, ולכן אין ערלה נהוגת בהז"ז מן התורה כלל, לדברי המל"מ בהל' מא"ס פרק י'. אך-CNODU ובים דחו דברי המל"מ, וגם מרן בש"ע סי' רצ"ד סע' ט', כתב להדיא שעלה בא"י נהוגת מן התורה (ופשוט דמן מיירי גם בזמן הזה). והארכנו כבר בזה באוצר התשובות ערלה שם בס"ד.

גם בדגל רואבן ח"ב סי' ר"ז, האריך בנדו"ד, וכותב שענלה אין צורך בביתם כולם, ושכ"כ באור שמה הל' תרומות פ"ב. ומחה דברי הצל"ח הנ"ל. והביא מ"ש במלבושים יו"ט הנ"ל שכיוון שאין ערלה תלולה בכיבוש, גם משגלו חייבים מן התורה בכל תחומי עולי מצרים. ומחה דבריו כמ"ש, גם בחלה חזין שנתחייבו מיד כשנקנסו לפני שכבשו, ובכל זאת בזמן זהה הוא רק מדרבן, כי"ל, ומוכח שדין ביתה האמור בחלה ובערלה כדין כיבוש האמור בשאר מצות התלויות בארץ, שמשבטלה קדושת הארץ בטלו כולם. והביא שכ"כ בשטמ"ק בכתובות כ"ה ע"א, שבחלה נתחייבו בכניםסתם לאזור לפני כיבוש, מיד כשהתחילה להיכנס לארץ, ובביאת עזרא נפטרו אף לאחר שנקנסו, משום ד"בבואכם" משמעו כולם וכו'. עוד האריך להזכיר שענלה אינה תלולה ביתה במקומות כולם, ושפיר נהוגת מן התורה במקומות שכבש עזרא. עש"ב.

גם במקור ברוך [לרבי נחום ברוך גינצבורג] ח"ב סי' ד', הביא דברי המלבושים יו"ט הנ"ל, ומחה דבריו, שאע"פ שאין ערלה תלולה בקדושת הארץ, עכ"פ תלולה בבית הארץ דווקא, וכן מסתבר שמשגלו ובטלה הקדושה בטל גם דין ערלת ארץ ישראל, ומשמעות עזרא שפיר חלה הקדושה, דבערלה אי"צ ביתה כולם.

איبرا דבספר שבת הארץ במבוא אות ח', כתב שמילשון הרמב"ם בהל' מעש"ש פ"י ה"ט, משמעו שגם בערלה צריך ביתה כולם, ולא ס"ל כתנתיתין דעתלה. ע"ש. ולענ"ד לקודמו קלוש ואינו נראה. וכבר בדגל רואבן הנ"ל עמד על לשון הרמב"ם, וכותב דשפир מוכח מלשונו שענלה אי"צ כיבוש ולא ביתה כולם. ע"ש. גם בספר ארץ חמדה ח"א שער י' סי' י', מחה דברי השבת הארץ.

זהנ"ח כבudo דקדק מלשון הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"י הי"א, שכותב: ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריה וכו' מותר". משמע שرك בסוריה שרי, ולא בשאר ארץ ישראל עע"פ שלא כבשה עולי בבל. ויש להוסיף דבמשנה ערלה פ"ג מ"ט: ספק ערלה בא"י אסור ובסוריה מותר ובחו"ל יורך ולוקט ובלבד שלא יראנו לוקט". וכותב הר"ן בפרקDKDOSHIN ט"ו ע"א, שכן החמיירו בסוריה קצת יותר מבחר"ל משום שחוו"ל רוחקה מארץ ישראל ולאathi למיחלף. ע"ש. ואם כן אם נאמר שענלה אינה נהוגת מן התורה בזמן זהה אלא במקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, על המשנה נמי קשה, הרי לא רק סורי קרובה לארץ ישראל, אלא כל המקומות שכבשו עולי מצרים סמוכים טפי לארץ ישראל (וזדים בסוריה כדהוכחה מהרימ"ט סי' ס"ז הנ"ל).

ולענ"ד י"ל דעת"פ שבמשנה ריש גיטין מבואר שעכו היא גבול צפוני של ארץ ישראל, הדבר ברור שאיןו אלא גבול צפון מערב אבל בצפון מזרח התפשט הגבול הרבה מעבר לכך עד הבניאס וכל הגליל העליון והתחתון, מבואר במשנה בשבייעית פרק ט' מ"ו שלש ארצות לביעור וכו'. וא"כ מה שנקטה המשנה והרמב"ם סוריא, שפיר נקטו כן, משום שבגבול הצפון מזרחי שפיר נתקדש ע"י עולי בבל עד סוריא. ובאופן שادرבא ממשנתינו ראייה נמי לכך שעוד סוריא נתקדש, וכמ"ש הר"ן הנ"ל שسورיא סומוכה לא"י. ודוק. ומה שלא נקטה המשנה בסתם כל מקומות שלא כבשו עולי בבל ונקטה سورיא, הוא משום שسورיא מקומה ידוע ומפורסם טפי, ואילו נקט התנא עולי מצרים ועולי בבל, היה צריך להאריך במיקומות אלו, וכיון שכבר נתבארו במשנה בראש גיטין ובריש פ"ו דשבייעית, קיצר התנא ונקט سورיא, שמקומה ידוע, והוא גם הגבול הצפון מזרחי של כיבוש עולי בבל, ומשם נקיש ונלמד על שאר המקומות שנתבארו בגיטין ובшибיעית. כ"ז כתבתי ונדפס שם בחילقت השדה.

ברם לפי כל האמור לעיל בראש דברינו, יש להעיר בזה טובא, וברישא יש לבהיר האם צריך比亚ה בכל הארץ או סגי בביאת מקצת. ועי' בمعدני ארץ תרומות פ"א ה"ג, שעמדanza. ובאמת מפורש הדבר בספרא ריש פרשת בהר, دمشערו את הירדן מיד נתחייבו בחללה ובערלה וחדר. ע"ש. ובתווך הדברים הגדל ראובן הנ"ל מבואר שכ"כ גם בשטמ"ק בפ"ק דכתובות. ע"ש.

אבל יש לחזור בזה, על מה נתחייבו מיד האם רק על מה שיוכבשו בסוף, או על כל ארץ ישראל המובטחת.adam נאמר שחיבבים רק בימה שיוכבשו מיד אח"כ, א"כ י"ל דגם בביאת עוזרא אין חיבבים אלא בימה שיחזיקו. אבל אם נאמר שחיבבים בכל הארץ המובטחת, א"כ נראה שוגם בביאה שנייה שעוזרא נמי חיבבים בכל הארץ המובטחת ע"פ שלא החזיקו בכלל. ופשט ד' הספרא משמע שלא תלוי אלא בביאה לארץ המיוحدת, דדריש כי Tabao, יכול משבאו לעבר הירדן, ת"ל אל הארץ המיוحدת, כי' נמצאת אמר משערו את הירדן נתחייבו בחללה וערלה וחדר". הרי דין比亚ה האמור כאן הוא比亚ה לכל הארץ המיוحدת.

וא"כ לפי מה שנתבאר לעיל אותן ג', דבריאת עוזרא יש לה דין比亚ת רבים הגם שאינה比亚ת כלכם ע"ש, א"כ מסתברא דשפир חייב בערלה בכל הארץ המיוحدת, דהיינו ארץ המובטחת. דכל דין קדשות עולי מצרים ועולי בבל שנאמר ברמב"ם, הוא דין כיבוש או חזקה רק לעניין תרומות וקצת מצוות, וככל האמור לעיל, א"כ מסתברא דכיוון דערלה אי"צ比亚ה בכל הארץ כלל, אלא מיד כשערו את הירדן נתחייבו מן התורה בכל הארץ, א"כ מסתברא אכן תלוי כלל במא

שיכבשו או יחזיקו, אלא בכל אرض ישראל המובטחת ח"יבים מן התורה. [ושו"ר שכבר כ"כ בשאלת דוד הנ"ל. ע"ש].

ומלבך מה שמשמע לנו מה שהעיר יידי הנ"ל מדברי הרמב"ם, וממה שהערתי מדברי הר"ן הנ"ל. ולא ספק כ"ה פשט הדברים, ודוקא סוריא אינה בכלל אי לעניין ערלה. עוד יל"ד אין מדברי הרמב"ם בהל' בית הבחירה סופיו היל', שכח בסוף ההלכה: "וכל מקום שהחזקקו בו עולי בבל כי הרי הוא מקודש היום אף שנלקחה הארץ מהם, וחיב בשביית ובמעשרות על הדרכ שביברנו בהל' תרומה". והערכנו לעיל דהפרוט שפירט כאן, תרומה ושביעית, הוא משום דהקדשה האמורה בכך אין קדושה כללית, לכלל מצות הארץ, שיש מצות שאין צורך לא כיבוש ולא חזקה, אלא ביאת כלכם, ובערלה צורך ביאה בלבד, גם שאינה ביאת כולכם, ממשנת' בד' מהרי"ט הנ"ל. لكن הוא דפирט הרמב"ם שביעית ותרומה, כדי שנתבאר בהל' תרומות, דברתרומה ושביעית הדין הוא דבאי' ביאת כלכם, ובאי' נמי חלוקה, שייהי כו"א מכיר חלקו כו', כדי' בספרא שם ריש פר' בהר. ע"ש. [ושו"ר שכ"כ באילת דוד הנ"ל, דף י"ח ע"ד, לדקדק כן מלשון הרמב"ם. אלא שלדעתו לא נפטרה אי' מן הערלה כשבטל הכיבוש. וזה יתרה להלן, אםאי לא דמי לחייב זה. ויש בזה נפק'ם למעשה, אם לעת"ל יכבשו ארץ אחרת בכבוש רבים ויעזבו].

גם מה שכתבתי ערלה דומיא דחללה, דכתיב בהו כי תבאו, וביבאכם, וכשם שבחללה נפטרו משפטלה הביאה, כך גם בערלה, יש לדוחות לדחלה דריש' בביבאכם ביאת כלכם, כמ"ש הרמב"ם בהל' ביכורים פ"ה ה"ה ובהל' איסור' פ"כ ה"ג, ובזה "ל דכל שחשר ביאת כולכם נפקע החיוב, אבל ערלה שלא צריך ביאת כולכם, וכמ"ש מהרי"ט הנ"ל, "ל דלא בטלת הביאה כלל".

זאת ועוד, הרי נתבאר בריש דברינו דהטעם שכשבטלה קדושת עזרא לא בטל שם ארץ ישראל מפני שקונה בחזקה, אך הוא דין קניין חזקה, דכל שהחזק בקרקע אפי' מסתלק אח"כ ה"ה שלו, משא"כ קניין כיבוש. וככ"ל. והרי דבר זה שיך דוקא בדברים שצריך כיבוש או חזקה, אבל ערלה וחדר וחולה ויובל דלא תלוי בחזקה או כיבוש, اي נימה דבבית ראשון כשלו ובטל הביאה בטל גם החיוב מן התורה, א"כ גם עתה משפטלה ביאת עזרא וגלו מארץ ישראל נמי צ"ל הדין דין ערלה נהוגת מן התורה כלל, שהרי חיוב ערלה אינו מכח החזקה אלא מכח הביאה, וא"כ בשם שכשבטלה דין ערלה בביאה ראשונה, אך גם בביאה שנייה, דמאי שניא, הרי אין שום מעלה לביאת עזרא טפי מביאה ראשונה אלא לעניין המצוות התלויות בחזקה וכיובש. וכיון שאיןו כן, דנאמר מבוואר בראשונים ערלה בזח"ז דאור', צ"ל דין ביאה אינו בטל בהבטלה הביאה א"כ

בעי' גם ביאת כלוכם. וכאמור. וא"כ اي אפשר לומר כלל שערלה נהוגת מן התורה גם היום רק بماה שכבשו עולי בבל. ודוק.

גם הנה בנדרים כ"ב ע"א, מספרת הגمرا על עולא שכשעלת לא"י התלוו אליו ב' אנשים מבני חזאי, וכעס א' על חבירו וקם ושהחטו, ותמה ר' יוחנן הרי כתיב ונתן לך ה' שם' לב רגץ, ולא בארץ ישראל, והשיב לו עולא שמעשה זה ארע כשבדיין לא עברו את הירדן. וככתב הר"ן שם דבר הירדן אינו הארץ ישראל לעניין עומר וקצת מצוות. והרי מדובר על זמן האמוראים, ובכל זאת סובר הר"ן דדוקא בעבר הירדן, הוא אכן נהוג עומר. והרי דין עומר כדין ערלה, כמ"ש בספרא ר"פ בהר הנ"ל. ובעומר נמי לא בעי' ביאת כלכם, ובבביה שני הקרים עומר, כמובואר במנחות ס"ד ע"ב, בזירות חמונאי, על אותה שעה שנינו שבא העומר מגמות צרייפין. וכמה מעשיות שם בגמ'. וכן במשנה בפסחים נ"ה ע"ב, באנשי יריחו. [וגם כאן סוטם הרמב"ם בהל' תמידין פ"ז ה"ה, דהעומר בא מכל מקום הארץ ישראל]. ומשמע סובר הר"ן דין הארץ ישראל שנאמר בעומר וערלה, שחיל משעברו את הירדן כ"ל, נהוג שפיר מן התורה בכל עבר הירדן המערבי, דהיינו הארץ המובטחת.

אבל לפ"ז צ"ע, דא"כ היה ראוי לומר דבר ערלה נהוגת מן התורה בכל הארץ המובטחת, גם מקומות שלא כבשו עולי מצרים, שהרי כאמור דין ביאת האמור בערלה אין תלי בכיבוש כלל. וצ"ע אמר סתמו חז"ל והראשונים הדברים כל כך. ובפרט הרמב"ם, לא כתב בשום מקום שערלה אינה תלולה בכיבוש אלא בביאה. ולומר סובר הרמב"ם שכבשו עולי מצרים כל גבולות הארץ המובטחת, אי אפשר, שדבריו בהל' תרומות פ"א ה"ז אינם מורים כן [א"כ סתוםים וחתוםים הם, בן בצפון ובין בדרום. והדברים ארכויים]. וסתמות דברי חז"ל בזה מתפרש יפה להראשונים שסוברים שעולי מצרים כבשו כל א"י המובטחת. אבל בד' הרמב"ם צ"ע.

מדור תנובות

הרבי חזקאל מופצץ שליט"א
בהמ"ד בני ציון ירושלים

בדין הפקר בתרו"ם, האם צריך להפקיר בפי

לכבוד י"ג הרב כו' כה"ר דוד אביגיטן שליט"א

שלום וישע רב.

ברצוני להשיב ביאור למש"כ בדין הפקר בתרו"ם, שכבודו תפס להעיר מס' 45.] הערות חשובות [בתנובות שדה גליון

างב חורפי דבר, או ריאתא קא מורתחא ליה וכמעט חשבנו לטועים בדבר משנה. והוא במ"ש לדיקת הרמב"ם בפ"א ה"ב, בדיון המשמר שדהו וכו' אם אין בעה"ב מקפיד עליהם פטוריים מתרו"ם כי"ש, וכתבונו דעת הרמב"ם הוא שא"צ שיפקיר את הגידולין בפיו אלא די בכך שידוע שאינו מקפיד עליהם, וכל אדם שיכנס לbijתו לא יקפיד עליו כה"ג פטוריים מתרו"ם. וכ"ב תפס להעיר ז"ל, מנ"ל זה, דבנדרים מ"ה ע"א מבואר להדייא שצרכך להפקיר באפי תרי או תלתא, ומאוריתא בעי חד וכולא סוגיא במעשר מيري ע"ש, והרמב"ם כתבו בהל' נדרים ולא הוציאק לכופלו בהל' מעשר כדרכו. ע"כ.

א. האם צריך להפקיר בפה

ואני על משמרתי עמודה בדבר פשוט הוא וברור וא"צ לתוספת באור שניינ דינים יש כאן שהם כללים בכל הלכות הפקר לעניין תרו"ם. הא'. מפקיר שדה וקרקע עם הפירות והשדה, או מפקיר פירות. ויש עוד סוג של הפקר שהוא בגדר "אינו מקפיד". והיינו שיש לו שדה שמורה, ואניונו מקפיד על אילנות מסוימים, וכן ידוע לכל. וכגון לאחר עונת הבציר או שהוא אילן עם פירות פחותים שאינו מלקטם כל עיקר. דבכה"ג א"צ להפקיר בפיו. ובארנו דהטעות משום DID הכל שווה בהן. אבל אם מפקיר שדה עם פירותיה, שמפקיר פירות

צורך לפרש בפיו ובפני שלשה, וכמו שאמרו בגם' בנדרים שם. וכ"פ הרמב"ם. והטעם שהפירוט הלו גדו בחייב, וכן האילנות בשדה זו הם במצב של חייבים במעשר. ובכדי להפקיע את החיוב והוציאם מבעולתו צריך להודיע בפני שלשה שהם מופקרים. דאי לה ל"ח מהפרק. משא"כ במשמר שדהו וכו', מיيري בשדה שומרה אבל יש מהפירוט שהם במצב של פטור, שהם כהפרק לכל, ומושם דין בעה"ב מkapid עליהםם. ושני סוגיה ההפרק הלו פוטרים מתרו"מ. האחד מפני שאיןו מקפיד. וא"כ יד הלו הכהן שוה בהן. והאחד מפני שהופקע מידי הבעלים. והוציאאה מרשותו כדי ע"י שכפירים בפיו והפקיר בפני שלושה, ופטור זה מכח הפסק "תבאות זרען" ודרישין ולא של הפקר ודרא"ק.

וזהן הן דברי המאירי [ב"מ ל]: דמי שמקיר חף שבידיו מצד רצונו ללא שום סיבה שנודעת לנו צריך הפקר בפני שלושה, ויש דברים שרצונו של אדם מתחדש בו מצד סיבה וכו', כגון ביטול חמץ וכו', ופעמים מבטלו בליבו ללא דברו, ויש דברים שאינו צריך אף לדיבור, אלא שמן הסתם הפקירו וכו' או מצד טורה ליקוטו או מצד חייותו הדבר ומכונשתא דברי דרי" וכו'. ולפי דעתם כב' אולי ח"ו תקשי על דבריו מגם' בנדרים דבהתרו"מ בעין שלשה, אלא ודאי שרה תלונת כב' מעליינו, ואין כאן תלמוד ערוק נגד דברינו.

ב. דעת הרמב"ם בנ"ך

ועוז' נראה ברור שזו נמי דעת הרמב"ם בנ"ד, שבנידון המשמר שדהו וכו' אי"צ להוציא כל בפיו, ואי"צ להפקיר בפני שלשה כמו שחייב מר, והמעיין בגוף ההלכה יראה דלהדייה מבואר בדבריו דעת המאירי, וכן כל סוגית המשמר שדהו, א"א להולכו שמדובר בפה, אלא הכל הולך בתור קפידה בעל הבית, וכןו שהאריך הרמב"ם לבאר שתלוי הדבר אם הבע"ב מקפיד או לא מקפיד. ואת"ל שבעין שיפקייר בפני שלשה, מה לי מקפיד או לא מקפיד, העיקר צריך להיות אם בעה"ב הפקיר או לא הפקיר, וא"כ מה כלל החדש בהלכה של המשמר שדהו מפני ענביו ובא אחר ואסף את התנאים, אם מיيري שהפקיר בפיו את התנאים הרי הם הפקיר, וכן נמי אם הפקיר את הענבים או את חלוקם מה שהפקיר הוא הפקיר, ומה שלא הפקיר חייב בתרו"מ, אלא א"כ צ"ל דחłów דין זה, מדין סתום הפקיר, והוא כדබארנו.

ובב"ל הדריך הגרח"ק שליט"א בדרך אמונה [שם בפ"א מהל' מעשר הי"ב ס"ק קצת תנאים שם בוסר, שאז תליו הוא בקפידתו שאם לא מקפיד עליהם אז מותר ג"כ לבעה"ב לאכול מהם ללא תרו"מ, דחויבי למופקרים. כיע"ש. ומבואר שם להדייא שאינו כשאר דיני הפקר דבעינן שיפקיר בפיו ובפני ג', כדבארנו. ובב"ל שם כתב לבאר דסוג הפקר זה חשיב כהפקר ומשום DID הבעלים ויד הלו שווים בו, והפירוט האלו דמו להפקר לפי שאין להם בעלים. וכן יש להזכיר להדייא מהגמי פסוחים [דף נ:]: שהשו דין משמר שדהו לביטול חמץ. ואת"ל שדין המשמר שדהו הוא כשאר דיני הפקר, א"כ מה הדמיון לביטול חמץ ששם א"צ שלושה, ומייקר הדין סגי בלבבו. וכ"כ להדייא הרדב"ז [פ"א מעשר הי"ב] ז"ל המשמר שדהו וכו' "ומטעם הפקר נגע בה, דכיון שאין הבעלים מקפדים הרי הם הפקר והפקר פטור מתרוי"מ ואין בהן משוב גזל" וכו'. ומבואר שהוא דין מדיני הפקר. אבל איינו בכלל הפקר גמור שהפקיר בפיו ובפנים שלושה. והוא כדבארנו שחלק דין זה משאר דיני הפקר, ואף לדעת הרמב"ם. כדי לא תימה הכי מה חידוש יש כאן. ולכך בכח"ג שהבעלים מניחים את הפירות על האילנות מצד พฤษภาคม וכל כה"ג, א"צ להפקיר בפיו, ופטורים מתרוי"מ גם לדעת הנשור הגדל ה"ה הרמב"ם. ולפ"ז רצינו לומר דה"ה בשטחי העיירות ושמורות הטבע, שלא מלקטים את הפירות, חשיבי כהפקר, דבלא"ה הפירות אינם נלקטים. והקרע אינה בעלות גמורה של השלטונות וכו' כנ"ז שם. וכן אין זה קשור כלל לדין אבידה מדעת, שהיא אינה אלא בדבר שהוא בגדר אבידה אצלו כנוטל כסו וזורק לים וכדומה. משא"כ בנ"ד. וכמו שהסביר שם להדייא רבינו המאירי והארכנו שם. ואcum"ל. ודור"ק היטב¹⁶.

ג. דעת הגאון דרך אמונה ועוד

ובב' עוד בפ"ב מהל' תרומות הי"א, ז"ל הרמב"ם, וכן הפקר פטור מן התרומה ומן המעשרות. וכותב בד"א [שם ס"ק צ"ה] "ואף' לא הפקיר ממש בפיו אלא

¹⁶ לפ"ד דבריו כל היכא שאין בעה"ב אוסף את הפירות הוא דין סופי ענבים וכו'. והרי ברמב"ם מפורש להדייא להפק, דאפי' בכח"ג צrisk שנדע שאין בעל הבית מקפיד עליהם, ז"ל הרמב"ם: "המשמר שדהו מפני ענביו ובא אחר ואסף את התנאים הנשארות כי בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם אסורים משום גזל, אין בעה"ב מקפיד עליהם מותרמ" כ". הרי מפורש דצרכי לברך תחליה אם בעל הבית מקפיד או לא. וא"כ בנדון דדייה, הר בעלי הבית מפקדים ואני מרשים ליטול את הפירות. ובזה הרי מפורש כאן ברמב"ם שהביא לאיסורא. ואיך למד מזה להפק. [וגם זהDOI צ'א למד מזה שאין"צ להפקיר בפיו כדכתיב במאמרו, דהכא בספרי ענבים וכמנשאתא דבי דורי כו' דסמן, מיררי לדברים שבררו חז"ל שדעת בעל הבית כך היא, אכן לו חפץ בהם, ואנן סהדי שמפקרים, אבל ללמד לו לה לעלמא מנ"ל. וגם שם במאמרו לא הזכיר זה כלל, וליה פשוט דגם לו ברור שאין ראייה ממש]. **הערך.**

שידוע לכל אדם ליטול ואין מקפיד [וע"ש בצח"ל אותן רם"ו] דמקור דבריו הם "מהרמב"ם דפ"א מהלי מעשר הי"ב "דתלי הדר בקפיזתו, ומיהו צ"ע אם מקפיד על איש אונשים, וע"ש שלוח לאות רע"ח, שם כתוב בב"א "וילא שאף' לא אמר כן בפירוש רק שורקו לאשפה ואין משמרו כלל הוא הפקר". וציין זהה שם רם"א בשם הטור קצח"ח ומאררי, ומיש"כ בצח"ל באות רמו. והנה באות רם"ו מבואר להedia שזהו נמי דעת הרמב"ם, ומעתה פרה תלונת כב' השנית שלא מצב בדרך אמונה בדברים הללו. והנה הדבר נמצא לעין כל, והוא קיים ובית דין קיימים. וניתי ונחזי [ובסתמא נתחלף לבב' ד"א הל' מעשר מהל' תרומות¹⁷, שבמעשר לא הביא זאת להdia. ודוי"ק] וזה ברור דעת הרמב"ם.

ובנ"ר יש לי חנוכה תשס"ג כשהייתי אצל מר' שליט"א, ופרשטי לפניו את הערתת כב', וקדם לדברי ענה לי על אחר דברה"ג ודאי שא"צ הפקר בפה ובפני עדים. והוא ע"פ מש"כ בספריו שווית שמע שלמה בדיון מפקיר את חמצו שכתבו הר"ן בפסחים ועוד ראשונים שא"צ שייהה כאשר דין הפקר, משום אכן טהדי שאין ברצונו לעבור עבירה, ולכן חשיב כהפקר ע"י ביטול לבב. וא"כ ה"ה בכך שדין שומר שדהו מפני ענבים ועבורי תקופות התאנים, מה שנשאר על העצים הוא כדי מכתשתא דברי דמי אמרין [בב"מ כו]. דחשיבי כהפקר דאפקורי מפקר להו, אכן טהדי שמחמת העניין אין נזק לזה חשיבי כמופקרים, וכן אמרו שם גללים מפקר להו, והיינו שמאפקרים מדעתו, ע"י הסרת הדעת מהם¹⁸.

¹⁷ אני פתحتי הדרך אמונה שציין במאמרו בחוברת 45 עמ' 37, "תרומות דף לד". ועל זה הערתי שם עמ' 38 העירה 2 דמפורש שם להפוך, ובדרך אמונה ס"ק ק"ב הביא לשון הרמב"ם מהו הפקר כי, לצורך הפקיר בפיו. ע"ש. ובצח"ל שם כתוב דעתו שאבודה מדעת אינה הפקר. ע"ש. הפק מה שכתב במאמרו בשם הדרך אמונה דעת הרמב"ם. כמ"ש המעין. ופה הי"ל להודות על האמת. ואעירא, גם בס"ק צ"ה, הרי כתוב בפירוש "כל שידוע שנותן לכל אדם ליטול ואינו מקפיד". ומה עניין זה לנדון דין, דבפירוש אוסרים לכל אדם ליטול. הג"ל.

¹⁸ הנה כשליט"א, שלח לנו מאמר ארוך כ 15 דפים, והביא מפי ספרים וסופרים שיש מזכירים שא"צ שההפקר יהיה בפה, ובגדרי אבידה דעתה כי. ומכיון שאין שיך למדור זה, ומהסור מקום, לא הוכנס כאן אלא חלק השיך למה שהערתי עליו. ועמו הסליהה. הג"ל.